

**T.C
UŞAK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
FEN BİLGİSİ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ORGAN BAĞIŞINA YÖNELİK
GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEDA TETİK

**OCAK 2019
UŞAK**

**T.C
UŞAK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
FEN BİLGİSİ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ORGAN BAĞIŞINA YÖNELİK
GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEDA TETİK

UŞAK 2019

ONAY SAYFASI

Seda TETİK tarafından hazırlanan ‘Ortaokul Öğrencilerinin Organ Bağışına Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi’ adlı bu tezin yüksek lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğretim Üyesi Ümran Bettül CEBESoy GÜÇYETER

(Tez Danışmanı, Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı)

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliği/oy çokluğu ile İlköğretim Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Lütfullah TÜRKMEN

(Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı, Uşak Üniversitesi)

Dr. Öğretim Üyesi Engin KARAHAN

(Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalı, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)

Dr. Öğretim Üyesi Ümran Bettül CEBESoy GÜÇYETER

(Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı, Uşak Üniversitesi)

Tarih: 26.11.2018

Bu tez ile Uşak Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. İsa YEŞİLYURT

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

SEDA TETİK

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ORGAN BAĞIŞINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

SEDA TETİK

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ekim 2018

ÖZET

Bu çalışma ortaokul 7. ve 8. Sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin organ bağışına yönelik görüşlerini incelemek amacı ile yapılmıştır. Çalışmanın örneklemini Bingöl il Merkez ilçesine bağlı kent ve kırsal kesimlerde bulunan üç ortaokuldaki toplam 850 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri, organ bağışına ilişkin bilgilerini değerlendiren ve düşüncelerini ifade etmelerine olanak sağlamak üzere oluşturulmuş açık uçlu sorulardan oluşan anket formu ile elde edildi. Verilerin analizinde ve yorumlanmasında SPSS 16.0 paket programı ve betimsel istatistikten (yüzde ve frekans analizi) yararlanılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu (%81,6) organ nakli ve bağışı konusunda bilgi almak istediğini belirtmiştir. %75,4'ü ise bu bilgiyi doktorlardan almak istediğini ifade etmiştir. Öğrenciler organ bağışı hakkında bilgi kaynaklarının daha çok internet (%52,0) ve ders kitabı (%51,2) olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin %35,07'si 'Hayat Kurtarma' % 28,36'i 'Dini Duygular' nedeni ile organ bağışında bulunmak istediklerini belirtken, %12,11'i 'Vücut Bütünlüğü Bozulacağından' %11,05'i ise 'Ailesinin Organ Bağışına Karşı Olması' sebebi ile organ bağışında bulunmak istemediklerini belirtmişlerdir.

Bilim Kodu : 11002

Anahtar Kelimeler: Betimsel Tarama, Organ Bağışı, Ortaokul Öğrencileri, Sosyobilimsel Konular

Sayfa Adedi : 74

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Ümran Betül CEBESOY GÜÇYETER

**INVESTIGATION OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS' OPINIONS ABOUT
ORGAN DONATION
(Master Thesis)**

SEDA TETİK

**UNIVERSITY OF UŞAK
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
October 2018**

ABSTRACT

The aim of this study was to investigate the opinions of 7th and 8th grade students about organ donation. The sample of the study consisted of 850 students in three middle schools in urban and rural areas of Bingöl city center. The data were obtained through a questionnaire which consisted of open-ended questions that were developed to enable students to evaluate their socio-demographic characteristics and information about organ donation and to express their thoughts. SPSS 16.0 package program and descriptive statistics (percentage and frequency analysis) were used to analyze and interpret the data.

The majority of the participants (81.6%) stated that they want to get information about organ transplantation and donation. 75,4% stated that they want to get this information from doctors. Students stated that information sources about organ donation were more internet (52.0%) and textbook (51.2%). While 35,07% of the students stated that they want to donate their organs because of 'saving life', 28,36% of them wanted to donate their organs because of 'religious factors'. On the other hand, 12,11% of them were unwilling to donate their organs because of 'disruption of body integrity' and 11,05% were unwilling because of 'their parents' being opposed to organ donation.

Science Code : 11002

Keywords : Organ Donation, Secondary School Students, Socioscientific Issues, Survey

Page Number: 74

Adviser : Assoc. Prof. Dr. Ümran Betül CEBESOY GÜÇYETER

TEŞEKKÜR

Çalışma esnasında bilgisini ve tecrübesini benimle paylaşan ve bana rehberlik eden danışman hocam Doç. Dr. Ümran Betül CEBESOY GÜÇYETER'e, değerleri yorumları için Dr. Öğr. Üyesi Engin KARAHAN'a ve Prof. Dr. Lütfullah TÜRKMEN'e,

Çalışmamı gerçekleştirmeme izin veren Bingöl Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğüne,

Cevdet Yılmaz Ortaokulu, Yüzüncüyıl Ortaokulu ve Gözer Ortaokulu öğretmen ve öğrencilerine teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Sosyobilimsel Konular.....	3
1.2. Organ Bağışı ile İlgili Genel Bilgiler.....	5
1.2.1. Organ Bağışının Tanımı	5
1.2.2. Kimler Organ Bağışında Bulunabilir?.....	6
1.2.3. Kimlerden Organ Alınır?.....	7
1.2.4. Hangi Organlar Bağışlanabilir?	7
1.2.5. Organ Naklinin Tanımı.....	7
1.2.6. Alıcı ve Verici Arasındaki Genetik İlişkilere Göre Sınıflandırması	8
1.2.7. Transplantasyonun Yapıldığı Yere Göre Sınıflandırılması:	8
1.2.8. Organ Naklinin Tarihiçesi	9
1.3. Araştırmanın amacı ve önemi	11
1.4. Problem Durumu	12
1.5. Araştırma Soruları	12
1.6. Araştırmanın Varsayımları	13

1.7. Araştırmanın kapsam ve sınırlılıkları	13
1.8. Önemli terimlerin tanımları	13
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	14
2.1. Üniversitede Öğrenim Gören Lisans Ve Yüksek Lisans Öğrencileri İle	
Yapılan Çalışmalar	14
2.2. Öğretim Elemanları İle Yapılan Çalışmalar	17
2.3. Sağlık Personelleri İle Yapılan Çalışmalar	17
2.4. Hasta Yakınları ve Halk İle Yapılan Çalışmalar	19
2.5. Ortaokul ve Lise Öğrencileri İle Yapılan Çalışmalar	20
2.6. Organ bağışısı konusunda yurt dışında yapılan çalışmalar	22
3. YÖNTEM	24
3.1. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman	24
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi.....	24
3.3. Araştırmanın Modeli.....	25
3.4. Çalışma Grubu	25
3.5. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi	28
3.6. Verilerin Toplanması ve Etik Konular.....	30
3.7. Verilerin Analizi	31
4. BULGULAR.....	32
5. TARTIŞMA	51
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	60
6.1. Öneriler	61
KAYNAKLAR.....	62

	Sayfa
EKLER.....	68
EK-1 Anket Formu	69
EK-2 İzinler	72
ÖZGEÇMİŞ	74

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.4.1. Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı.....	25
Çizelge 3.4.2. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf seviyesine göre dağılımı	25
Çizelge 3.4.3. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaşadığı yere göre dağılımı	26
Çizelge 3.4.4. Öğrencilerin annelerinin ve babalarının eğitim durumlarına göre dağılımı.....	27
Çizelge 3.4.5. Öğrencilerin aile gelir düzeyine göre dağılımları	28
Çizelge 3.5.1. Uzmanlara gönderilen ‘Uzman Görüş Formu’ndan örnek maddeler	29
Çizelge 3.5.2. Anket maddelerinde uzman görüşü sonrası yapılan değişiklikler	30
Çizelge 4.1. Anne ve babada kronik hastalık bulunma durumuna	
göre dağılım	32
Çizelge 4.2. Aile içinde organ bağışlama konusunun konuşulma durumuna göre dağılım	33
Çizelge 4.3. Öğrencilerin ailesinde veya çevresinde organ bağışında bulunan	
kişilerin dağılımını belirten çizelge	33
Çizelge 4.4. Öğrencilerin ailesinde veya çevresinde organ bağışı bekleyen	
yakınlarının bulunma durumunu belirten çizelge	34
Çizelge 4.5. Öğrencilerin organ bağışı hakkında yeterli bilgiye sahip olma	
durumunu belirten çizelge.....	34
Çizelge 4.6. Öğrencilerin organ bağışı hakkında bilgi kaynaklarının dağılımı	35
Çizelge 4.7. Öğrencilerin organ bağışı için gerekli şartları bilme durumlarını	
belirten çizelge	36
Çizelge 4.8. Organ bağışında bulunabilmek için gerekli şartları belirten	
çizelge (N=850)	37

Çizelge 4.9.	Organ bağışında bulunabilmek için doldurulması gereken yaş hakkındaki düşünceler (N=850).....	38
Çizelge 4.10.	Öğrencilerin hangi organların bağışlanabileceğı hakkındaki görüşlerini belirten çizelge (N=850).....	39
Çizelge 4.11.	Öğrencilerin organ bağışı için nereye başvurulması gerektiğini bilme durumlarını belirten çizelge	40
Çizelge 4.12.	Öğrencilerin organ bağışı için kim ya da kimlerden izin alınmalı konusundaki düşüncelerini belirten tablo (N=850)	41
Çizelge 4.13.	Organ bağışı ve nakline yönelik konulara derslerde yer verilme durumunu belirten çizelge.....	42
Çizelge 4.14.	Öğrencilerin derslerinde organ bağışı ve nakline yönelik konulara yer verilip verilmediğıne yönelik düşüncelerini belirten çizelge.....	43
Çizelge 4.15.	Öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusunda bilgi almak isteme durumunu belirten çizelge.....	44
Çizelge 4.16.	Öğrencilerin organ bağışı hakkında bilgi almak istediğı kişilerin dağılımı (N=850).	44
Çizelge 4.17.	Öğrencilerin organ bağışında bulunmak isteme nedenlerinin dağılımı (N=598).	45
Çizelge 4.18.	Öğrencilerin organ bağışında bulunmak istememe nedenlerinin dağılımı (N=252).	45
Çizelge 4.19.	Öğrencilerin organ bağışının önemi hakkındaki düşüncelerini belirten çizelge (n=850)	47
Çizelge 4.20	Öğrencilerin organ bağışının önemi hakkındaki düşüncelerini belirten çizelge (n=850)	49

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil

Sayfa

Şekil 1.1. Türkiye’de yıllara göre canlı ve kadavra verici sayıları 6

Şekil 1.2. Türkiye’de organ nakli için bekleyen ve nakil olan hasta sayıları 11

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklama
KOAH	Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı
ONKKD	Organ Nakli Kuruluşları Koordinasyon Derneği
ONKOS	Ulusal Organ ve Doku Nakli Koordinasyon Sistemi
SBK	Sosyobilimsel Konular
TODS	Türkiye Organ Ve Doku Bilgi Sistemi
TOND	Türkiye Organ Nakli Derneği

1. GİRİŞ

Sosyobilimsel konular (SBK) karmaşık, açık uçlu, çoğunlukla tartışmalı ve kesin cevabı olmayan ve çözümünde etik, ahlaki ve hukuki olmak üzere pek çok bakış açısını barındıran konular olarak tanımlanmaktadır (Sadler ve Zeidler, 2004; 2005; Topçu, 2010). Sosyobilimsel konular arasında genetik testler, genetiği değiştirilmiş organizmalar, küresel ısınma, kök hücre çalışmaları ve organ bağıışı gibi konular bulunmaktadır (Klop ve Severiens, 2007; Sadler ve Zeidler, 2004; 2005). Organ bağıışı ve organ nakli konusu hastaların hayatını kurtararak yaşam kalitesini ve yaşam süresini artırmak amacıyla yapılmakta iken dini inançlar, organ nakline karşı olumsuz tutumlara sahip olma, düzgün işleyen bir sürecin takip edilmediğı, yoksul insanların bu sürece dahil olamadığı gibi nedenlerle insanlar arasında sürekli tartışılmasından dolayı sosyobilimsel bir konu olma özelliğı taşımaktadır (Evren Yapıcıoğlu, 2016; Harman ve Çökelez, 2017; Saylan, 2014; Toraman ve Aydın, 2013).

İnsanlar hayatlarının belirli kısımlarında bazı sağlık problemleri ile karşılaşırlar ve en iyi tedavi yönteminden yararlanarak sağlıklarına kavuşmak isterler. Organ yetmezliğı de insanların yaşadığı sağlık problemlerinden biridir. Organ nakli ise organ yetmezliğıne karşı etkili bir tedavi yöntemidir. Organ nakli vücutta görev yapmayan bir organın yerine canlı kişiden veya kadavradan alınan sağlam ve aynı görevi yapabilecek bir organın nakledilmesi işlemidir. Kalp, karaciğer, böbrek, pankreas, ince bağırsak, kemik iliğı, kan, deri, kornea gibi yaşamsal önemi olan pek çok organın nakli gerçekleştirilebilmektedir (Özdağ, 2001).

Bir kişinin hayatta iken serbest iradesi ile yaşamı sona erdikten sonra ise doku ve organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesi ve bunu belgelendirmesi olayına ise organ bağıışı denilmektedir (Akış ve diğerleri, 2008). Günümüzde 60 yaşa kadar olan ölülerden organ alınabildiğı gibi, 18 veya üstünde bir yaşta olup akli dengesi yerinde olan herkes organ bağıışında bulunabilir (Göz ve Güreli, 2007).

Organ nakli konusunda her geçen gün daha büyük gelişmeler yaşanmasına rağmen, organ naklinin en temel noktası nakledilecek organın teminidir. Batı ülkelerinde organ nakilleri genellikle kadavradan elde edilirken ülkemizde genellikle canlı donörlerden hatta hasta yakınlarından elde edilmektedir (Özdağ, 2001). Her ölen kişinin organı, organ bağıışı için uygun olmadığı için organ bağıışında bulunan herkesin organlarının kullanılacağına dair bir durum söz konusu değildir. Geri dönüşü olmayacak şekilde beyin hasarı (beyin ölümü) olan ve hastane şartlarında ölen kişilerin organları, ilgili uzmanların beyin ölümü tanısı koyması ve ailesinin izin vermesi ile nakil gerçekleştirilebilir. (Bozoklar, 2001).

Türkiye’de yeterli sayıda organ nakli merkezi, deneyimli bilim insanları bulunmasına rağmen nakil sayıları henüz istenen seviyede değildir. Bunun nedeni olarak organ bağıışı konusuna toplumun duyarsız kalması gösterilmektedir (Özer ve diğerleri, 2008). Kişilerin organ bağıışı konusundaki görüşlerinin şekillenmesinde eğitim, sosyoekonomik düzey, kültür ve dinin önemli birer etken olduğu çalışmalarda gösterilmiştir (Keçecioğlu, 2003). Yurt içinde yapılan çalışmalarda bireylerin organ bağıışına yönelik tutumları ve görüşleri incelenmiştir. Örneğin, sağlık personelinin (Aytaş, Ünal ve Kartalçı, 2011; Kara, Salman ve Öngel, 2012; Efil, Şişe, Üzel ve Eser, 2013; Balcı ve Şahingöz, 2014; Tepehan ve Elmas, 2015; Karaman, 2015), üniversitede öğrenim gören lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin (Bölükbaş, Eyüpoğlu ve Kurt, 2004; Tokay Arğan, 2007; Özer ve diğerleri, 2008; Yaşar ve diğerleri, 2008; Doğan, 2009; Yazıcı ve diğerleri, 2010; Kılıç ve diğerleri, 2010; Koçak ve diğerleri, 2010; Bulletin, 2011; Savaşer ve diğerleri, 2012; Toru ve Ayada, 2014; Kaya, Sezek, Akman, Erbil ve diğerleri, 2015; Yazıcı ve diğerleri, 2015; Şen, 2015; Altınkaynak, 2016; Şahin, 2016) öğretim üyelerinin (Şıpkın ve diğerleri, 2010), hasta yakınları ve halkın (Şen ve Özaydın, 2004; Özkan ve Yılmaz, 2009; Demircioğlu, 2011), ortaokul ve lise öğrencilerinin (Ay Kaşıkçı, 2010; Tarhan ve diğerleri, 2012; Çetin ve Harman, 2012; Çetin, 2013; Gökçe, Özer ve Kilci, 2016; Tetik ve Cebesoy, 2018; Yavuz Topaloğlu ve Balkan Kıyıcı, 2018) görüşleri incelenmiştir. Araştırmalardan elde edilen bulgular farklılık göstermektedir. Çalışmalarda katılımcıların ‘Hayat kurtarma’ nedeni ile ‘Organlarının çürüyüp gitmesinden bir işe yaramasını’ düşünmeleri nedeni ile ve ‘Öldükten sonra bir parçasının yaşamasını istemeleri’ nedeni ile organ bağıışında bulunmayı düşündükleri belirlenmiştir. (Bölükbaş ve diğerleri, 2004; Özkan ve Yılmaz, 2009; Koçak ve diğerleri, 2010; Efil ve diğerleri, 2013; Tarhan ve diğerleri, 2013; Yazıcı ve diğerleri, 2015; Doğan ve diğerleri, 2016). Organ bağıışı konusunda olumlu düşünmeyen

katılımcıların organ bağışında bulunmak istememe nedenleri ‘Vücut bütünlüğünün bozulmasını istememe’, ‘Cesedine müdahale yaptırmak istememe’ ve ‘Ailenin organ bağışına karşı olması’ şeklinde sıralanmıştır. (Bölükbaş ve diğerleri, 2004; Yaşar ve diğerleri, 2008; Özkan Ve Yılmaz, 2009; Tarhan ve diğerleri, 2013; Efil ve diğerleri, 2013; Yazıcı ve diğerleri, 2015). Yukarıda bahsedilen ortak bulgulardan bir diğeri ise katılımcıların organ bağış konusunda yeterli bilgiye sahip olduklarıdır. (Bölükbaş ve diğerleri, 2004; Özkan ve Yıldırım, 2009; Aytaş, Kartalcı ve Ünal, 2011; Efil ve diğerleri, 2013). Katılımcıların bu bilgileri televizyon-radyodan, okul derslerinden ve internetten edindikleri belirlenmiştir. (Bölükbaş, Eyüpoğlu ve Kurt, 2004; Özkan ve Yıldırım, 2009; Koçak ve diğerleri, 2010; Tarhan ve diğerleri, 2013; Yazıcı ve diğerleri, 2015; Doğan ve diğerleri, 2016).

Savaşer, Mutlu, Çağlar, Doğan ve Canbulat (2012) hemşirelik okulunun son sınıfında öğrenim gören öğrenciler ile yapmış olduğu çalışmada hemşirelik son sınıf öğrencilerinin organ bağışına bakış açılarını incelemiş olup aile içinde organ bağış konusu konuşulan öğrencilerin konuşulmayan öğrencilere göre daha çok organ bağışında bulunmak istediklerini belirtmiştir. Aytaş ve diğerlerinin (2011) hemşireler ile yapmış olduğu çalışmada ise hemşireler organ naklinin artırılması için toplumun görsel ve yazılı medya aracılığı ile eğitilmesi, hastalara ve yakın akrabalarına ulaşarak organ nakli konusunda bilgilendirme yapılması, din adamlarının organ nakli konusunda net açıklamalar yapması ve organ nakli konusunun her düzeyde eğitime konulması gerektiğini düşünmektedirler.

Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içerisinde Türkiye genelinde ilk ve ortaöğretim okullarında öğrenim gören tüm öğrencilerin ve ailelerinin bilinçlendirilmesi ve daha duyarlı hale getirilmesi amacıyla eğitim programları düzenlemekte, bu kapsamda 3-9 Kasım Organ Nakli Haftasında okullarda çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Fen Bilimleri dersi öğretim programında ara disiplin etkinlik örneklerinde 7. sınıf düzeyinde “Vücudumuzda Sistemler/ Canlılar ve Hayat” ünitesinde, organ bağış ve organ nakli konusu işlenmektedir. Yapılan çalışma ile öğrencilerin “organ bağış ve organ naklinin toplumsal dayanışma açısından önemini kavramaları” amaçlanmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013). 2017 fen bilimleri öğretim programında ise organ bağış ve organ nakli konusu aynı kazanım ile 6. Sınıf kazanımları arasında yer almaktadır. Bu durum ise bize daha erken yaşlardan itibaren öğrencilerin organ bağışına yönelik farkındalıklarının artırılmasının hedeflendiğini göstermektedir.

1.1. Sosyobilimsel Konular

Sosyobilimsel konular hem bilimsel hem de sosyal konuları aynı anda içeren sosyal ikilemleri ve problemleri temsil eder (Sadler & Zeidler, 2005). Bir konunun SBK olabilmesi için en az iki kriteri içinde barındırması gerekir: 1. Konunun fen bilimleri konu içerikleriyle ilişkili olması 2. Sosyal yaşamda bir anlamı ve önemi olması (Eastwood, Sadler, Zeidler, Lewis, Amiri, & Applebaum, 2012). Türkiye de Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından Sosyobilimsel Konular ve Öğretimi yayımlanan son İlköğretim Fen Bilimleri Programında SBK programı temel bileşenlerinden biri olduğu ve SBKnın fen konularının amaçlarına ve içeriğine yansıtıldığı görülmektedir (MEB, 2013). Önceleri daha çok fen-teknoloji-toplum- çevre yaklaşımı şeklinde İlköğretim Fen Bilimleri Programlarında kendisine yer bulurken ilk defa 2013 yılında, SBK direk olarak programda yer almaya başlamıştır. Sadler ve Zeidler (2005) tarafından SBK' nın özellikleri aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

Doğası gereği toplum içerisinde anlaşmazlıklara yol açan

Tartışmaya açık

Hastalıklı (sorunlu)

Çözülme bekleyen

Birden fazla perspektiften değerlendirilebilen

Hakkında basit bir şekilde sonuca varılamayan

Genel olarak ahlaki ve etik konuları içeren konulardır.

Doğası gereği sosyobilimsel konular toplum içerisinde tartışmalara ve ikilemlere yol açtığı için birçok araştırmacının dikkatini çekmiştir. Birçok araştırmacı sosyobilimsel konuları farklı başlıklar altında çalışmıştır. Örneğin, genetik mühendisliği hakkında, (Ekborg, 2008; Walker Sc Zeidler, 2007), ekoloji konuları hakkında (Patronis, Potari, 8c Spiliotopoulou, 1999; Wu 8c Tsai, 2007) ve aynı zamanda mobil telefonların etkisi ve sigara içmenin yasaklanması gibi (Albe, 2008; Lee 8c Erdoğan, 2007) sosyobilimsel konular üzerinde birçok çalışma yapılmıştır.

Organ bağışısı konusu da içerdığı ikilemlerden ötürü bir sosyobilimsel konudur ve bu çerçevede ele alınmaktadır. Aşağıda organ bağışısına yönelik genel bilgiler yer almaktadır:

1.2. Organ Bağışısı ile ilgili Genel Bilgiler

1.2.1. Organ Bağışısının Tanımı

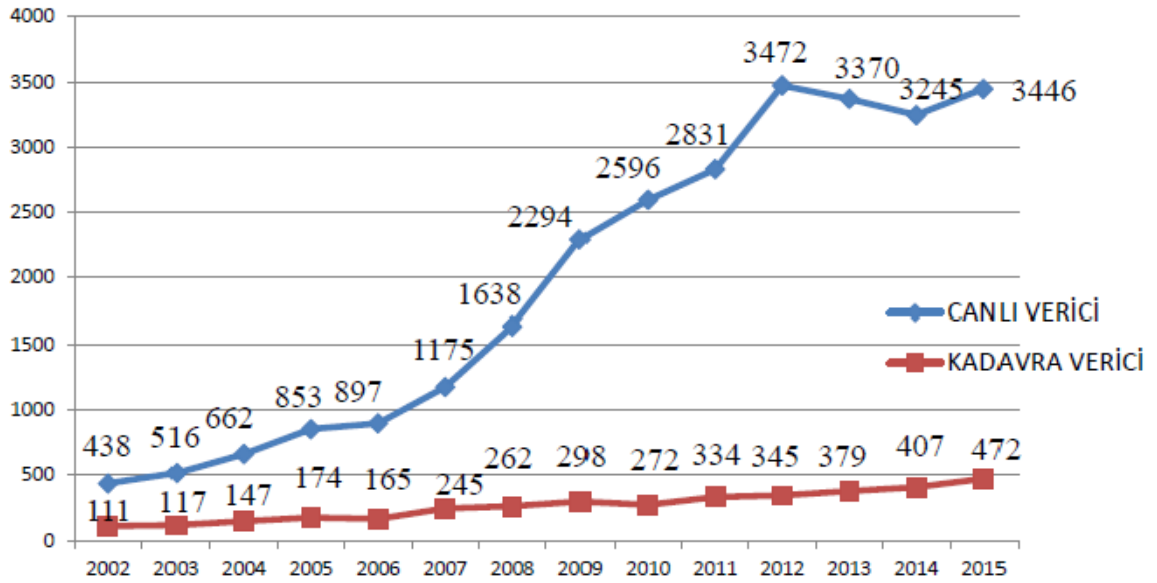
Bir kişinin hayatta iken serbest iradesi ile yaşamı sona erdikten sonra ise doku ve organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesi ve bunu belgelendirmesi olayına organ bağışısı denilir (Akış ve diğerleri, 2008).

Organ bağışısı canlıdan ve kadavradan olmak üzere iki şekilde yapılır.

1. Canlı vericili şekilde yapılan organ bağışısında organ yaşamakta olan bir başka insandan alınır. Mesela böbrek gibi çift organların biri, tek organların da bir parçası diğer bir kişiye nakledilmek üzere alınır. Bu durumda kalbin canlıdan nakli söz konusu olamaz (Doğan ve Toprak, 2009). 2238 Sayılı Organ Nakli Kanunu'nun 6. maddesine göre kişi hayatta iken kendi özgür iradesi ile iki tanık huzurunda beyan edip imzalayacağı bir tutanak ile hayattayken organ bağışısında bulunabilmektedir.
2. Kadavra vericili şekilde yapılan organ bağışısında ise organları alınacak kişinin tıbben ölmüş olması gerekir (Doğan ve Toprak, 2009). Kadavradan organ nakli, sadece solunum cihazına bağılı olarak yoğun bakımda tedavisi devam ederken; "beyin ölümü" gerçekleşmiş kişilerden mümkündür. Kadavra verici ise bu kişilerin organlarının bağışlanması durumunda, bu vericiler kadavra verici olarak tanımlanmaktadır. Kadavra vericilerin organlarını bağışlayabilmesi için belli koşullar gereklidir. Kişinin trafik kazası, kurşunlanma, beyin kanaması gibi sebepler ile "beyin ölümü" gerçekleşmiş ise ve bu kişi organ bağışısı yapmış ise organları alınabilir ya da bu konuda bağış yapmak istemediğine dair bir beyanı yok ise, yakınları tarafından onay alınırsa organ bağışısı yapılabilir. Alınan organ veya dokunun fonksiyonlarını devam ettirebilmesi için vericinin ölümünden hemen sonra alınması ve özel olarak korunarak özelliklerini kaybetmesinin engellenmesi gerekmektedir. (Akıncı, 1996)

Ülkemizde organ bağışının %75'i sağlıklı kişilerden alınan organlarla gerçekleşirken, Avrupa ülkelerinde nakillerin %80'inden fazlası kadavradan alınan organlarla yapılmaktadır (Yaşar ve diğerleri, 2008).

Şekil 1.1.'de Türkiye'de yıllara göre canlı ve kadavra verici sayılarını göstermektedir (Can, 2016). Türkiye'de 2002 yılında canlı verici sayısı 438 iken 2015 yılında 3446'dır. Kadavra verici sayısı ise 2002 yılında 111 iken 2015 yılında 472'dir. Canlı verici sayısı hızla artış gösterirken kadavra verici sayısında artış oldukça azdır.

Şekil 1.1. Türkiye'de yıllara göre canlı ve kadavra verici sayıları
1.Yıllar tablosu 2. Canlı verici durumu 3.Kadavra verici durumu

1.2.2. Kimler Organ Bağışında Bulunabilir?

Organ bağışı ile ilgili her türlü prosedür 1979 tarihinde yürürlüğe giren 2238 sayılı Organ Nakli Kanunu ile düzenlenmiştir. Kanuna göre 18 yaşını doldurmuş, öldükten sonra organlarının başkasına verilmesini isteyen ve akıl sağlığı yerinde olan herkes organlarını bağışlayabilir. Organ bağışlamak isteyen herkes ilk olarak organ bağış kartı edinmelidir. Kişinin ailesinin bu konuda bilgi sahibi olması nakil ihtiyacı doğduğunda bir sorun yaşanmaması açısından önemlidir. Kişi organlarını bağışlamış olsa dahi ülkemizde ailesinin de rızası alınmaktadır (Gülay, 1996).

1.2.3. Kimlerden Organ Alınır?

Her ölen kişinin organı, organ bağışı için uygun olmadığı için organ bağışında bulunan herkesin organlarının kullanılacağına dair bir durum söz konusu değildir. Geri dönüşü olmayacak şekilde beyin hasarı (beyin ölümü) olan ve hastane şartlarında ölen kişilerin organları, ilgili uzmanların beyin ölümü tanısı koyması ve ailesinin izin vermesiyle nakil yapılabilir. Organ alınabilmesi için tıbbi ölümün gerçekleşmesi gerekmektedir. Tıbbi ölüm kararını, ülkemizde 2238 sayılı yasa gereği 4 kişilik hekimler kurulu oy birliği ile vermektedir (Bozoklar, 2001).

1.2.4. Hangi Organlar Bağışlanabilir?

Organ bağışı yapılırken, doldurulan kartın üzerinde bağış yapılan organlar işaretlenerek kişinin tercihlerine göre organlar sınırlandırılarak bağışlanabilir. Kart üzerinde böbrek, karaciğer, pankreas, kalp, akciğer, kornea gibi organların isimleri işaretlenerek sadece o organlar tercih edilebileceği gibi hepsi seçeneği de işaretlenerek kalp kapağı ve deri gibi dokuların da tamamı bağışlanabilir. Organların hepsinin bağışlanması durumunda en az 8 kişiye yeni bir hayat verilebilir. Kişi eğer organ bağışlamak istemez ve organ bağışlamaktan vazgeçerse bağış kartını yırtıp atması yeterlidir (Kutlay,1994).

1.2.5. Organ Naklinin Tanımı

Organ ve doku nakli transplantasyon olarak da bilinmektedir. Organ nakli vücutta görev yapamayan bir organın yerine canlı kişiden veya kadavradan alınan sağlam ve aynı görevi yapabilecek bir organın nakledilmesi işlemidir (Özdağ, 2001). Nakledilen doku veya organa greft (allogreft) adı verilir. Doku veya organın alındığı canlı verici (donör), nakledilen canlı da alıcı (recipient) dir (Aksoy, Kanan ve Akyolcu, 1992).

1.2.6. Alıcı ve Verici Arasındaki Genetik İlişkilere Göre Sınıflandırması

a. Ototransplantasyon :

Bir doku ya da organın, canlının bir yerinden alınıp aynı canlının başka bir yerine transferidir. Otolog kemik iliği nakilleri de bu durum için iyi birer örnektir.

b. İzotransplantasyon :

Genetik yapıları aynı olan tek yumurta ikizleri arasında yapılan transplantasyon tipidir.

c. Allotransplantasyon (Homotransplantasyon) :

Aynı türe ait bireyler arasında yapılan transplantasyondur. Ölen bir hastadan alınan böbreğin, başka bir insana transplantasyonu buna iyi bir örnektir.

d. Ksenotransplantasyon (Heterotransplantasyon) :

İki ayrı tür arasında yapılan doku ve organ transplantasyonudur. Mesela domuz kalbinin insana transplantasyonu bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

1.2.7. Transplantasyonun Yapıldığı Yere Göre Sınıflandırılması:

a. Ortotopik Transplantasyon:

Doku ve organların anatomik olarak normalde bulunmaları gereken yere transferidir. Karaciğeri çıkarılan bir kişinin aynı bölgesine bir başka karaciğerin takılması bu duruma bir örnektir.

b. Heterotopik Transplantasyon:

Doku ve organların normalde buldukları yerlerden farklı bir yere transferidir (Aksoy, Kanan ve Akyolcu, 1992).

1.2.8. Organ Naklinin Tarihçesi

a. Tarihte Organ nakli

Organ nakli milattan önceki yıllardan beri mitolojik ve dini yazıtlarda yer alır. Hindu Tanrı Shiva bir fil başı taşıyordu. Çinli yazar Lieh Tzu tıp doktoru Pien Chiao'un iki erkeğin ruhsal dengesizliklerini gidermek için onlara kalp transplantasyonu yaptığını yazmıştır. Milattan sonra 4.yy'da hekim olan ikiz kardeşler Cosmos ve Damien'in yeni ölmüş Etiyopyalı bir gladyatörün bacağını savaşta bacağı kangren olan bir askere transplante ettikleri anlatılmaktadır. Bu olay siyah bacak mucizesi olarak bilinmektedir. Hindistan'da Sushruta Shamhita'nın M.Ö. 2. ve 3. yüzyıllarda yüzde deri transplantasyonu yaptığı yazılı olarak da belgelendirilmiştir (Yurdakök, 2002).

b. Dünya'da Organ Nakli

Dünyadaki organ nakillerine bakıldığında ilk başarılı organ nakli 1954 yılında Boston'da kadavradan böbrek nakli yaparak gerçekleştirmiş ve hasta 8 yıl yaşamıştır. İlk karaciğer naklini ise 1963 yılında gerçekleştirmiştir. İlk başarılı kalp nakli ise 1967 yılında Cape Town (Güney Afrika'da) yapılmış ve hasta 18 gün yaşamıştır. Dr. Bruce Reitz 1981 yılında insan da ilk kalp-akciğer naklini yaparak hastasını 5 yıl yaşatabilmiştir. (Okka ve Demireli, 2008).

c. Türkiye'de Organ Nakli

Türkiye organ nakli konusunda dünyadaki gelişmeleri yakından takip ederek başarılı organ nakilleri gerçekleştirmiştir. Ülkemizde ilk organ nakli Dr. Kemal Beyazıt tarafından 1968 yılında yapılan kalp nakli olarak kabul edilmiş fakat nakil sonrası hasta kaybedildiği için bu nakil başarısız olarak kayıtlara geçmiştir. (Bozoklar, 2015). Ülkemizde ilk başarılı organ nakli ise 3 Kasım 1975 yılında Dr. Mehmet Haberal ve ekibince Hacettepe Üniversitesi Hastanesinde bir anneden oğluna yapılan canlıdan canlıya böbrek nakli olmuştur. (Özer ve diğerleri, 2008). Kadavradan ilk böbrek nakli 1978 yılında, ilk

karaciğer nakli 1998 yılında, canlı akrabadan ilk kısmi karaciğer nakli 1990 yılında, kalp kapağı nakli 1991 yılında yapılmıştır. (Akış ve diğerleri, 2008).

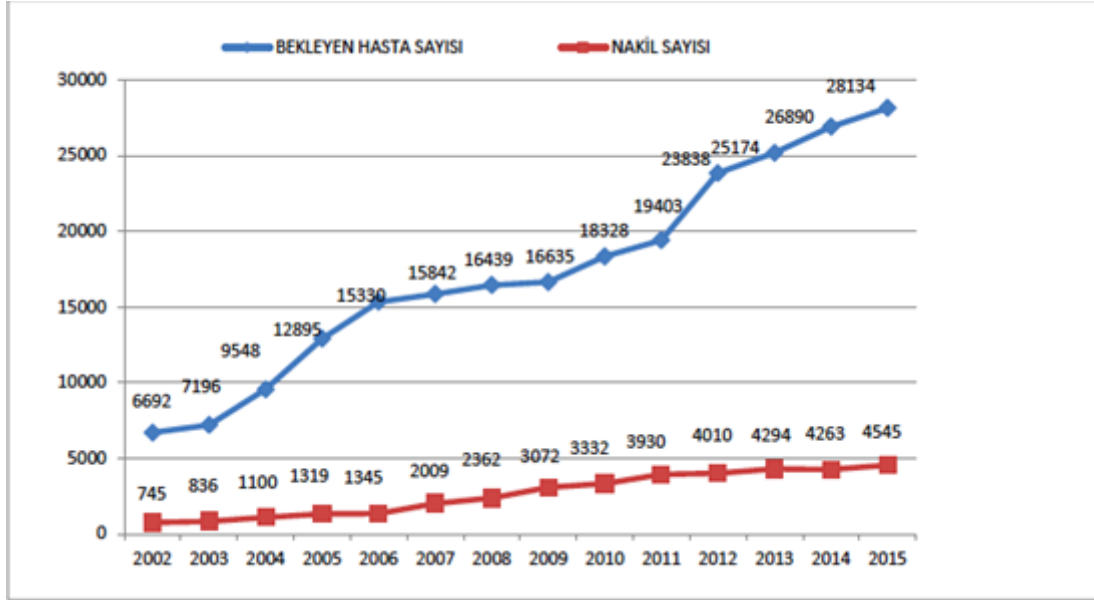
Türkiye Organ Nakli Ve Yanık Tedavi Vakfı 1980 yılında kurulmuştur. Dr. Mehmet Haberal TOND'u 1990 yılında kurmuştur. Organ Nakli Kuruluşları Koordinasyon Derneği (ONKKD) ise 1994 yılında kurulmuş olup ONKKD merkezler arası iletişimin geliştirilmesini sağlamıştır. (Kemaloğlu, 2013). Ülkemizde organ bağışıyla ilgili çalışmalar ve uygulamalar 29/05/1979 tarih ve 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli yasasına göre yapılmaktadır. Bu yasa 2000 yılında "Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Yönetmeliği" ile güncellenmiştir ve bu bağlamda Ulusal Organ ve Doku Nakli Koordinasyon Sistemi (ONKOS) kurulmuştur (Genç, 2009).

Ülkemizde 3 Haziran 1979 yılında Mehmet Haberal'ın desteğiyle Organ nakli yapılabilmesi için çıkarılan '2238 Sayılı, Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkındaki Kanun'un 3. ve 5. maddesindeki bilgiler ise şu şekildedir; bir bedel karşılığı, organ-doku alınması ve satılması ile on sekiz yaşını doldurmamış ve mümeyyiz olmayan kişilerden organ ve doku alınması yasaklanmıştır. 11. Maddeye göre beyin ölümü gerçekleşmeden kişinin organları alınmaz ve beyin ölümü tanısının bir kurul tarafından oy birliğiyle alınmış olması gerekir. 12. Maddeye göre ise organ alıcısının müdavi hekimiyle, organ naklini gerçekleştirecek olan hekimlerin beyin ölümünü saptayacak olan hekimler kurulunda yer almaması gerektiği belirtilmiştir (Koçak ve diğerleri, 2010).

Dünyada ve ülkemizde organ bağışı bekleyen ve organ bağışına ihtiyacı olan hasta sayısı devamlı bir artış göstermektedir. Organ bağışına ihtiyacı olan hasta sayısının sürekli artmasına rağmen organ bağışı sayısı, organ bağışı bekleyen hasta sayısına göre çok çok azdır (Yazıcı ve diğerleri, 2015). Ülkemizde 2017 yılında elde edilen verilere göre nakil bekleyen kişi sayısı toplam 24935 iken toplam nakil sayısı ise 4015'tir. (Türkiye Organ Nakli Vakfı [TONV], 2015). Organ naklinin yeterli olmama sebebi olarak toplumun organ nakli konusunda duyarsız kalması ve bilinçsiz olması gösterilmektedir. Oysaki ülkemizde organ nakil merkezi ve deneyimli bilim adamı sayısı yeterli seviyededir (Özer ve diğerleri, 2008).

Şekil 1.2.'de Türkiye'de 2002-2015 yılları arasındaki organ nakli için bekleyen ve nakil olan hasta sayısı verilmiştir. (Can, 2016). Organ nakli için bekleyen hasta sayısı 2002 yılında 6692 iken nakil olan hasta sayısı ise 745'dir. 2015 yılında ise organ nakli

bekleyen hasta sayısı 28134'e çıkmış nakil olan hasta sayısı ise çok az artış göstererek 4545'e yükselmiştir. Organ nakli için bekleyen hasta sayısı hızlı bir artış gösterirken nakil olan hasta sayısı çok gerilerde kalmıştır.

Şekil 1.2. Türkiye’de organ nakli için bekleyen ve nakil olan hasta sayıları
1.Yıllar tablosu 2. Bekleyen hasta sayısı 3. Nakil sayısı

1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Organ bağıışı konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde hem öğretmenler hem de öğrenciler fen bilimleri programında organ bağıışı ve organ nakli konularına yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir (bkz. Sanner, 2002; Siebelink vd., 2017). Benzer şekilde Siebelink vd. (2017), Organ bağıışı ve organ nakli konusunda öğrencileri bilgilendirmek ve öğrencilerde farkındalık yaratmak için en iyi yaş aralığının 10-11 yaş aralığı olduğunu ifade etmiştir. Yapılan çalışmalardan da yola çıkarak organ bağıışı ve organ nakli konusunun fen bilimleri programlarına ortaokul döneminden itibaren dahil edilmesi önem kazanmıştır. Bu durum, yenilenen 2013 ve 2017 fen bilimleri öğretim programlarının da şekillenmesinde rol oynamıştır. 2013 fen bilimleri öğretim programında organ bağıışı ile ilgili ‘Organ bağıışının toplumsal dayanışma açısından önemini kavrar’ kazanımı 7. Sınıf kazanımları içerisinde yer alırken 2017 fen bilimleri öğretim programında aynı kazanım

6. Sınıf kazanımları arasında yer almaktadır. Dolayısıyla daha erken yaşlardan itibaren öğrencilerin organ bağışına yönelik farkındalıkları artırılması hedeflenmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013; 2017).

Öğretmenlerin önemli bir kısmı organ bağışı ve organ nakli konuları ile ilgili eğitim materyallerini sınıflarında uygulamaya istekli olduklarını belirtirken, bazı öğretmenler ise organ nakli ve organ bağışı konularının çocukların yaşlarına uygun olmadığı için ilköğretim düzeyinde öğretilmesini onaylamadıklarını ifade etmişlerdir (Siebelink vd., 2017). Siebelink vd., (2011) organ bağışı ve organ nakli konularının küçük yaşlardan itibaren gündeme gelmesi gerektiğini belirtmiş ve buna gerekçe olarak ise ebeveynler çocuklarının beyin ölümü gerçekleştiğinde organlarını bağışlamakta zorluk çektikleri için çocuklarının organ bağışı konusundaki fikirlerini bilmeleri gerektiğini dolayısıyla böyle bir kararla yüz yüze geldiklerinde ise çocuklarının organlarını bağışlama kararını daha kolay verebileceklerini ifade etmektedirler. Yapılan çalışmalar ise eğitilmiş bireylerin bu konudaki farkındalıklarının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (bkz. Barcellos, Araujo, & Costa, 2005; Öztürk Emiral vd., 2017). Organ bağışı ve organ nakli konularının küçük yaşlardan itibaren fen bilimleri programlarına dahil edilerek bu konuda öğrencilerin farkındalıklarının artırılması önem taşımaktadır.

1.4. Problem Durumu

Ortaokul öğrencilerinin organ bağışı ve organ nakli hakkında neler bildiğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada aşağıdaki araştırma sorusuna cevap aranmıştır:

Ortaokul öğrencilerinin organ bağışı ve organ nakli konusundaki görüşleri nelerdir?

1.5. Araştırma Soruları

1. Ortaokul 7. ve 8. Sınıf öğrencileri organ bağışı ile ilgili bilgileri hangi kaynaklardan edinmektedir?
2. Ortaokul öğrencilerinin organ bağışına yönelik bilgi düzeyleri nelerdir?
3. Ortaokul 7. Ve 8. Sınıf öğrencilerinin organ bağışına yönelik görüşleri nelerdir?

1.6. Araştırmanın Varsayımları

Ortaokul öğrencilerinin organ bağışına ilişkin düşüncelerine samimi ve objektif cevaplar verdiği varsayılmaktadır.

1.7. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Araştırma, 2017-2018 eğitim öğretim yılında,

1. Bingöl ili merkezinde bulunan üç ortaokul kurumunun 7. ve 8. sınıflarında öğrenim gören ortaokul öğrencileri ile
2. Kullanılan analiz yöntemlerinin varsayımları ile sınırlıdır.

1.8. Önemli Terimlerin Tanımları

Organ: Anatomik ve işlevsel bir bütünlüğü olan dokuların bir araya gelerek oluşturduğu yapıdır (Taşkın, 1997).

Organ bağışı: Bir kişinin hayatta iken serbest iradesi ile yaşamı sona erdikten sonra ise doku ve organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesi ve bunu belgelendirmesi olayına ise organ bağışı denilir.

Organ vericisi: Organ naklinde organın alındığı kişidir ve kimlerin organ vericisi olabileceği 2238 sayılı Organ ve Doku Nakli kanununda belirlenmiştir (Şentürk, 2014).

Beyin ölümü: Tüm beyin fonksiyonlarının geri dönüşsüz kaybıdır.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu bölümde, organ bağışına yönelik farklı katılımcılarla olan çalışmalardan elde edilen bulgular sunulmuştur:

2.1. Üniversitede Öğrenim Gören Lisans ve Yüksek Lisans Öğrencileri ile Yapılan Çalışmalar

Bu bölümde farklı yıllarda üniversite öğrencileri ile gerçekleşen çalışmaların bulguları kronolojik bir sıra ile sunulmuştur:

Bölükbaş, Eyüpoğlu ve Kurt (2004) Ordu İli Kredi ve Yurtlar Kurumu'na bağlı yurtlarda kalan üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği nicel çalışmada üniversite öğrencilerinin organ bağışı hakkında düşüncelerini incelemiş olup bazı öğrencilerin organ bağışında bulunmak istemediğini gözlemlemiştir. Öğrencilerin organ bağışında bulunmak istememe nedenlerini incelediğinde ise dini inanışlar, vücut bütünlüğünün bozulmasını istememe ve korku, kendini hazır hissetmeme gibi nedenlerin olduğu gözlemlemiştir.

Tokay Arğan (2007) Anadolu Üniversitesi öğrencilerinin (N= 1167) organ bağışına yönelik tutum ve davranışlarını incelediği çalışmada, yedi bölümden oluşan bir anket geliştirmiştir. Geliştirilen anketin uygulanması sonucunda katılımcıların organ bağışına yönelik genellikle olumlu tutuma sahip oldukları ve organ bağışlamaya istekli oldukları bulgularına ulaşılmıştır. Aynı zamanda bilgi düzeyi, deneyim, cinsiyet ve yaşın organ bağışına yönelik tutumları olumlu bir şekilde etkilediği bulgularına ulaşılmıştır.

Özer, Yavuz- Karamanoğlu, Beydağ, Fidancıoğlu, Akıncı ve diğerleri (2008) Denizli Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik ve Sağlık Memurluğu bölümü ikinci sınıfta öğrenim gören öğrenciler ile yaptığı nicel çalışmada sağlık yüksekokulunda öğrenim gören bir grup öğrencinin organ bağışına yönelik görüşlerini incelemiş olup öğrencilerin eğitim öncesi bilgi kaynağı olarak televizyon ve radyo gösterilirken, eğitim sonrasında okul ders kitapları ve eğitim seminerleri gösterilmiştir.

Yaşar, Oğur, Uçar, Göçgeldi, Yaren, Tekbaş ve diğerleri (2008) Sağlık Meslek Yüksekokulu son sınıf öğrencileri ile yapmış olduğu nicel çalışmada Sağlık Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumlarını incelemiş olup

öğrenciler organ bağıışı konusundaki bilgi düzeylerini yetersiz olarak değerlendirmekte bilgilerinin yeterli olduğunu düşünenlerin ise en çok faydalandıkları bilgi kaynağının dersler olduğu görülmektedir.

Doğın (2009) Afyon Kocatepe Üniversitesinde öğrenim görmekte olan (N=1029) öğrencilerin organ bağıışına yönelik bilgi, tutum ve davranışlarını incelemiştir. Çalışma sonuçları Fakültelerde öğrenim görmekte olan öğrencilerin (%57,8), yüksek okul öğrencilerine göre (%45,9) organ bağıışına yönelik daha fazla bilgi sahibi oldukları; fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin %69,9'unun organ naklinin kimlerden yapılabileceğini bildikleri buna rağmen %27,5'inin doktorların verdiği beyin ölümü tanısı konusunda şüphe duydukları ve %57,5'inin beyin ölümü tanısı olan bireylerin tekrar yaşama dönebileceğini ifade ettikleri belirlenmiştir. Ailesinin organ bağıışı yapmalarına karşı olacağını belirten kişilerin (%69,8) yüksek olması ve katılımcıların neredeyse %40'ının ise dini açıdan organ bağıışının sakıncalı olabileceğini düşünmesi de çalışmanın önemli sonuçları arasındadır.

Kılıç, Koçak, Türker, Gürpınar ve Gülerik (2010) Ankara Mehmet Akif kız öğrenci yurdunda kalan öğrenciler ile yapmış olduğu nicel çalışmada kız üniversite öğrencilerinin organ bağıışı hakkındaki tutumlarını incelemiş ve elde edilen verilere göre öğrencilerin büyük kısmı organ bağıışı yapabileceğini ifade etmiştir. Organ bağıışı yapabileceğini ifade edenlerin çoğu herhangi bir kişiye, bir kısmı ise sadece yakın akrabalarına organ bağıışında bulunabileceklerini belirtmişlerdir. Organlarını bağıışlamayı düşünen öğrencilerin organlarını bağıışlama sebeplerinin 'insanlığa hizmet' ve 'çürüyüp gidecek organların işe yaraması' olduğu görülmüştür.

Koçak, Aktaş, Şenol, Kaya ve Bilgin (2010) Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencileri ile yapmış olduğu nicel çalışmada Tıp Fakültesi öğrencilerinin organ nakli ve bağıışı hakkındaki bilgi düzeylerini incelemiş olup öğrencilerin büyük çoğunluğunun organ bağıışı hakkında bilgisi olduğunu gözlemlemiştir. Öğrenciler organ bağıışı hakkında bilgileri okul- ders kitapları, seminerlerden, sosyal çevre- sağlık kuruluşlarından ve radyo-TV'den edindiklerini belirtmişlerdir.

Bulletin (2011) Akşehir sağlık yüksekokulu öğrencileri ile yaptığı nicel çalışmada öğrencilerin organ bağıışı ile ilgili tutumlarını incelemiş olup öğrencilerin organ bağıışı konusunda bilgilerinin bulunduğunu ve öğrencilerin bu bilgileri daha çok radyo ve televizyon aracılığıyla öğrendiklerini belirtmiştir.

Savaşer, Mutlu, Çağlar, Doğan ve Canbulat (2012) İstanbul'daki 5 hemşirelik okulunun son sınıfında öğrenim gören ve araştırmaya katılmaya gönüllü öğrenciler ile yapmış olduğu nicel çalışmada hemşirelik son sınıf öğrencilerinin organ bağışına bakış açılarını incelemiş olup aile içinde organ bağış konusu konuşulan, organ nakli yapmış birini tanıyan ve genel olarak organ bağış konusunda bilgilerinin yeterli olduğunu düşünen kişilerin daha çok organ bağışında bulunmak istediklerini belirtmiştir.

Toru ve Ayada (2014) Dumlupınar Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencileri ile yapmış olduğu nicel çalışmada Tıp Fakültesi öğrencilerinin organ bağışına bakış açılarını incelemiş olup öğrenciler ülkemizde organ bağışının yaygın olmamasına sebep olarak organ bağışıyla ilgili yetersiz bilgilendirme ve örf-adetlerin rolünü göstermişlerdir.

Kaya, Sezek, Akman, Erbil ve diğerleri (2015) Atatürk üniversitesinde öğrenim gören lisans ve yüksek lisans öğrencileri ile yapmış olduğu nicel çalışmada üniversite öğrencilerinin cinsiyetinin organ nakli ve bağış hakkında görüşlerine etkisini incelemiş olup erkek öğrencilerin organ bağışında bulunmayı erken bulurken kadın öğrencilerin organ bağış konusunda kararsız olduklarını belirtmiştir.

Yazıcı, Kavak, Kaya, Tekin ve Kalaycı (2015) Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümünde öğrenim görmekte olan öğrenciler ile yapmış olduğu nicel çalışmada hemşirelik öğrencilerinin organ nakli ve bağış konusundaki düşüncelerini incelemiş olup öğrencilerin büyük kısmının organ bağışlamayı düşündüğünü gözlemlemiştir. Organ bağışlamayı düşünen öğrencilerin organ bağışlamayı düşünme nedenleri incelendiğinde ise başka bir insanın hayatını kurtarmak, organ bağışını insanlık görevi olarak görmek, bir parçasının öldükten sonra yaşamaya devam etmesini istemek ve gelecekte kendinin veya bir yakınının organ alıcısı durumunda olabileceğini düşünmek olduğunu görmüştür.

Şen (2015) hemşirelik bölümünde okuyan 1. ve 4. sınıf öğrencileri (N=203) ile gerçekleştirdiği tarama çalışmasında katılımcıların %63,1'inin organ bağışına yönelik herhangi bir eğitim almadığını, %69,5'inin organ bağışında bulunmaya istekli olduklarını ancak %29,6'sının ise organ bağış bulunmaya yönelik herhangi bir fikir beyan etmediğini rapor etmiştir. Hemşire adaylarının bu konuda daha fazla bilgi almalarının gerektiği yorumu yapılmıştır.

Altınkaynak, Ekinci, Kaya, Uzun ve Demir-Doğan (2016) Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileri ile yapmış

olduğu nicel çalışmada üniversite öğrencilerinin organ bağışına bakış açılarını incelemiş olup organ bağışında bulunmak isteyen öğrencilerin çoğunlukla insani hizmet olarak organ bağışında bulunmak istediklerini belirtmiştir.

Şahin (2016) Tıp Fakóltesi 1. ve 6. sınıf öğrencilerinin organ bağışına yönelik görüşlerini incelemiştir. Araştırma sonucunda, son sınıf öğrencilerinin organ bağışına yönelik bilgi düzeylerinin birinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu ve bilgi düzeyi ile organ bağışına yönelik karar verme düzetleri arasında pozitif bir ilişki olduğu; yani birinci sınıf öğrencilerinin organ bağışına yönelik kararsız oldukları ancak son sınıf öğrencilerinin daha olumlu tutumlara sahip olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Bununla birlikte kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre daha olumlu tutumlara sahip oldukları ve son sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerine göre organ bağışı konusunda daha az korku ve endişe duydukları da görölmüştür.

Üniversitelerde farklı bölümlerde (sağlıkla ilgili bölümlerde ya da diğer fakólte ve yüksek okullarda) öğrenim görmekte olan olan öğrencilerle gerçekleşen çalışmaların sonuçları benzerlik göstermektedir. Tıp veya sağlıkla ilgili bölümlerde okumakta olsalar bile üniversite öğrencilerinin organ bağışı ve nakline yönelik bilgi düzeyleri istenen düzeyde olmadığı ve organ bağışı ve nakli konusunda endişe duydukları belirlenmiştir.

2.2. Öğretim Elemanları ile Yapılan alışmalar

Şıpkın, Şen, Akan ve Tuna-Malak (2010) Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakóltesi, İlahiyat Fakóltesi ve Güzel Sanatlar Fakóltesi öğretim elemanları ile yapmış olduğu nicel çalışmada öğretim elemanlarının organ bağışına bakış açılarını incelemiş olup öğretim elemanlarının yarısının organ bağışında bulunmak istediğini ve bağışın nereden yapılacağını bildiklerini, bağış yapmaya karar verdiklerinde ise ailelerinin kendilerini destekleyeceklerini düşündüklerini belirtmiştir.

2.3. Sağlık Personelleri ile Yapılan alışmalar

Sağlık personeli olan hemşire ve doktorlarla gerçekleştirilen çalışmaların bulguları aşağıda özetlenmiştir.

Aytaş, Ünal ve Kartalcı (2011) İnönü Üniversitesi Turgut Özal Tıp Merkezinde çalışan hemşireler ile yapmış olduğu nicel çalışmada bir grup hemşirenin organ bağışına bakış açılarını incelemiş olup hemşireler organ naklinin artırılması için toplumun görsel ve yazılı medya aracılığı ile eğitilmesi gerektiğini, hastalara ve yakın akrabalarına ulaşarak organ nakli konusunda bilgilendirme yapılması gerektiğini, din adamlarının organ nakli konusunda net açıklamalar yapması gerektiğini ve organ nakli konusunun her düzeyde eğitime konulması gerektiğini düşünmektedirler.

Kara, Salman ve Öngel (2012) Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi personeli ile yapmış olduğu nicel çalışmada sağlık personelinin organ bağışına bakış açısını incelemiş olup ailesinde veya çevresinde organ naklinde bulunan ya da organ nakli bekleyen hastası olan kişilerin organ bağışında bulunmak istediklerini belirtmişlerdir.

Efil, Şişe, Üzel ve Eser (2013) Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde çalışan sağlık personeli ile yapmış olduğu nicel çalışmada sağlık çalışanlarının organ bağışına ilgilerini incelemiş olup sağlık çalışanlarının organ bağışını hayat kurtarma ve iyileştirme düşüncesi ile istediklerini ve en çok kalp, akciğer, karaciğer, kornea, kalp kapağı, böbrek, pankreas, ince bağırsak gibi organların bağışlanabileceğini düşündüklerini belirtmiştir.

Balcı ve Şahingöz (2014) Sivas il merkezinde görev yapan hemşireler ile yapmış olduğu nicel çalışmada hemşirelerin organ bağışına bakış açılarını incelemiş olup hemşirelerin organ bağışı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve organ bağışının eğitimle artacağına vurgu yaptıklarını belirtmiştir.

Tepehan ve Elmas (2015) İstanbul Sağlık Müdürlüğü Genel Eğitim ve Araştırma Hastaneleri Yoğun Bakım Ünitelerinde görev yapan gönüllü hemşire ve hekimler ile yapmış olduğu nicel çalışmada Türkiye'de beyin ölümü tanısına güven sorunu ve organ bağışına yansımalarını incelemiş olup hemşire ve hekimlerin büyük çoğunluğunu kişi sağlıklı iken organ bağışı ile ilgili herhangi bir beyanı yoksa organları alınmamalıdır diye düşünmektedir.

Karaman (2015) yoğun bakım hemşireleri (N= 353) ile gerçekleştirdiği çalışmada katılımcıların büyük çoğunluğunun (%63,7) organ bağışı ile ilgili bir eğitim almadığını ve %40,8'inin organ bağışına yönelik kısmen bilgi sahibi olduklarını belirlemiştir. Ayrıca bu katılımcıların % 74,5'nin beyin ölümü gerçekleşmiş ya da gerçekleşmesi olası bireylerin ailelerinin organ bağışı konusunda dinlediği ve bilgilendirdiği de bulgular arasındadır.

Bununla birlikte yüksek lisans yapmış yoğun bakım hemşirelerinin ön lisans mezunu hemşirelere göre beyin ölümü gerçekleşmiş veya gerçekleşmesi olası hastaların ailelerini yönlendirmede doğru yaklaşım kullananların anlamlı bir şekilde yüksek olduğu da bulgular arasındadır.

Sağlık personeli ile yapılan çalışmalar incelendiğinde, genellikle organ bağışına ve nakline yönelik kısmen bilgi sahibi oldukları ayrıca katılımcıların organ bağışını 'hayat kurtarma' ve 'iyileştirme' düşüncesi ile istedikleri görülmüştür.

2.4. Hasta Yakınları ve Halk ile Yapılan Çalışmalar

Organ bağışı ve nakline yönelik hasta yakınları ve halkla gerçekleştirilen çalışmaların nispeten daha az olduğu görülmüştür. Bu çalışmalar şu şekilde özetlenmiştir:

Şen ve Özaydın (2004) Eskişehir il merkezinde yaşayan bireyler ile yaptığı nicel çalışmada Eskişehir ilindeki bireylerin organ bağışı hakkındaki düşünceleri ile sosyoekonomik nitelikleri arasındaki ilişkiyi incelemiş olup yaş ile eğitim arasında, eğitim ile organ bağışının nasıl ve nereye yapıldığını bilip bilmeme arasında, eğitim ile başkasının organı ile yaşama isteği arasında ve yaş ile başkasının organı ile yaşama isteği arasında anlamlı ilişki olduğunu belirtmiştir.

Özkan ve Yılmaz (2009) Bandırma Mustafa Güven Karahan ve Kapıdağ Devlet Hastanelerinde yatarak tedavi gören hastaların yakınları ile yapmış olduğu nicel çalışmada hasta yakınlarının organ bağışı ile ilgili bilgi ve tutumlarını incelemiş olup hasta yakınlarının organ bağışı ve nakli konusunda bilgi eksikliklerini olduğunu, hasta yakınlarının eğitim düzeyleri ve organlarını bağışlama durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu, eğitim düzeyinde farkı yaratan grubun ise ilkökul mezunu olma durumu olduğu görülmüştür. Katılımcılar organ bağışlama nedenleri arasında, genellikle 'hayat kurtarmak', 'öldükten sonra organının başkasında yaşaması', 'ileride kendisinin de organa ihtiyacı olabileceği' ve 'insanlık görevi' olması gibi sebepler ifade ederken organ bağışlamak istemeyen bireylerin genellikle 'dini inançlar', 'ailenin organ bağışına karşı olması', 'vücut bütünlüğünün bozulmasını istememek', 'hekimlere güvensizlik' ve 'kişisel tercihler'den ötürü organ bağışında bulunmak istemediklerini ifade etmişlerdir.

Demircioğlu (2011) farklı dinlere mensup (N=391) bireylerle gerçekleştirdikleri tarama çalışmasında, islam dinine mensup kişilerin %48'inin, Hristiyan olan bireylerin

%1'inin ve Musevilik dinine inananların %42'si organ bağışına karşı oldukları sonucuna ulaşmıştır. Katılımcıların yarısından fazlasının (islam dinine mensup %79'u, hristiyan olanların %37'si ve musevi dinine mensup bireylerin %54'ü) organ bağışına yönelik görüşlerinin dinin inançlarından etkilendiğini ifade etmiştir.

2.5. Ortaokul ve Lise Öğrencileri ile Yapılan Çalışmalar

Organ bağış ve nakline yönelik alan yazın incelendiğinde, ortaokul ve lise öğrencileri ile yapılan ilgili gerçekleşen çalışmaların nispeten az olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların bulguları aşağıda özetlenmiştir:

Ay Kaşıkçı (2010), Hatay ilinde 10. ve 11 sınıfta öğrenim görmekte olan lise öğrencileriyle (N=1940) gerçekleştirdiği tarama çalışmasında çalışmaya katılan öğrencilerden yarısından fazlasının (%51,9) nedensiz bir şekilde organ bağışında bulunmak istemedikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin organ bağışına yönelik en önemli bilgi kaynağı (%77,9) radyo ve televizyon iken katılımcıların %59'u sağlık personelinden konu ile ilgili bilgi almak istediklerini ifade etmiştir. Organ bağış konusunda bilgi sahibi olanların olmayanlara göre, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre, organ bağış bekleyen tanıdıklara sahip olanların ise olmayanlara göre organ bağışına yönelik daha olumlu tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca organ bağışına yönelik eğitim programlarının gerekliliği de vurgulanmıştır.

Çetin (2013) Diyarbakır kent merkezinde özel, fen, meslek ve Anadolu liselerinde öğrenim görmekte olan lise öğrencilerinin (N=1130) organ bağış ile ilgili bilgi düzeyleri ve tutumlarını incelemiştir. Katılımcıların %47,3'ü organ bağışında bulunmak istediğini ifade ederken %51,6'sı ise organ bağışında bulunmak istemediğini ifade etmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%91,7) organ bağışının tanımını doğru bir şekilde yaparken, %65,6'sı organ bağış ile ilgili yasal düzenlemeler hakkında bilgi sahibi olmadıkları belirlenmiştir. Ayrıca kadın öğrencilerin organ bağış konusunda bilgi sahibi olmaları ile organ bağışında bulunma istemeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki belirlenmiştir.

Gökçe, Özer ve Kilci (2016) 7. sınıf öğrencileri ve aileleri ile yapmış olduğu nitel çalışmada sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrenciler ve öğrenci aileleri ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda; öğrencilerin organ bağışını çoğunlukla hayat

kurtarma olarak gördüğünü, yardımlaşma ve paylaşma duygularını güçlendirdiğini düşündüklerini belirtmiştir. Ailelerin ise organ bağışısı konusundaki bilgilerinin sınırlı olduğu, dini inanç ve kültürel yapının organ bağışısı konusunda engel oluşturduğunu ifade ettiklerini belirtmiştir. Diğer bir önemli sonuç da aileler ve öğrenciler arasında organ bağışısı konusunda herhangi bir etkileşim olmadığı, ailelerin çocuklarının düşüncelerinden yeterince haberdar olmadıkları belirlenmiştir.

Tarhan, Dalar, Yıldırımoglu, Sayar ve Altın (2012) lise son sınıf öğrencileri (N=845) ile gerçekleştirdikleri çalışmada öğrencilerin %58'inin organ bağışısı konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunu belirlemiştir. Bilgilendirme amacıyla gerçekleştirilen uygulama sonrasında bu oranın öğrencilerin %84'e çıktığı ve öğrencilerin %81'inin ise organ nakli ve bağışısını onayladığını tespit etmiştir.

Yapılan diğer bir çalışmada, Çetin ve Harman (2012) lise öğrencilerinin organ bağışısı ve nakli konusundaki bilgi ve tutumlarını inceledikleri çalışmada öğrencilerin az bir kısmının (%30) organ bağışısı ve nakli konusunda bilgi sahibi olduklarını ve sadece %43'ünün organ bağışısını dinen sakıncalı bulmadıklarını belirlemişlerdir. Araştırmacılar, öğrencilerin organ bağışısı konusundaki bilgi eksikliklerinin nedenini aldıkları eğitimin yetersiz olması, aile ve toplum baskısı ya da dini sebeplerden ve endişelerden kaynaklandığını ifade etmişlerdir.

Tetik ve Cebesoy (2018) Uşak'ta öğrenim görmekte olan 272 ortaokul öğrencisinin organ bağışısı ve nakline yönelik görüşlerini incelemiş, öğrencilerin önemli bir kısmının (%60) organ bağışısı konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların 'hayat kurtarma', 'dini duygular' ve 'insanlara yardımcı olma amacıyla organ bağışısında bulunmak istediğini belirlenirken 'vücut bütünlüğünün bozulmaması' ve 'ailesi onaylamayacağı' gerekçeleriyle organ bağışısında bulunmak istemedikleri belirlenmiştir.

Yavuz Topaloğlu ve Balkan Kıyıcı (2018) 21 7. sınıf öğrencisiyle gerçekleştirdikleri çalışmada, okul dışı ortamların (diyaliz merkesi ziyareti) öğrencilerin organ bağışısına yönelik görüşlerini nasıl etkilediğini incelemiştir. Diyaliz merkezine yapılan ziyaretin öğrencilerin organ bağışısı konusundaki farkındalıklarını arttırdığı; katılımcıların 'kaliteli yaşam imkanı sunma', 'hayat kurtarma', 'organ bekleyenlerin çoğalması' gibi yaşamsal boyutlardan dolayı organ bağışısına yönelik olumlu tutumlar içinde oldukları belirlenmiştir.

Yapılan çalışmaların genellikle lise öğrencileri ile gerçekleştiği görülürken, son

yıllarda ortaokul öğrencileri ile gerçekleşen tarama tarzındaki (Tetik ve Cebesoy, 2018), ve eğitsel uygulamaların (Yavuz Topaloğlu ve Balkan Kıyıcı, 2018) da yapıldığı görülmektedir.

2.6. Organ Bağış Konusunda Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Organ bağış ile ilgili yurt dışında yapılan çalışmalar incelenmiş olup bu çalışmaların bulguları aşağıda sunulmuştur:

Sanner (2002) 15-18 yaş grubundaki İsveçli öğrencilerin (N=1447) organ bağış konusundaki farkındalıklarını incelemiş ve öğrencilerin organ bağış konusunda olumlu tutuma sahip olduklarını ancak sadece %50'sinin kendi organlarını bağışlamaya istekli olduklarını ve %20'sinin ise ailelerinin organlarını bağışlamaya istekli olduklarını belirlemiştir. Öğrencilerin %75'i ise organ bağış konusunda huzursuz olduklarını ve %70'i ise organ bağışının okul programlarında yer alması gerektiğini belirtmiştir. Genel olarak katılımcıların organ bağışının önemli olduğunu düşünmekle birlikte organ bağış konusunda rahatsızlık duydukları yorumu yapılmıştır.

Burra ve diğerleri (2005) tıp öğrencileri (N=100) ile gerçekleştirdikleri çalışmada, öğrencilerin önemli bir kısmının (%96) organ bağışına karşı pozitif tutum içinde olduklarını ve %88'inin ise öldükten sonra organlarını bağışlamak istediklerini ve %63'ünün ise organ bağış kartına sahip olduklarını rapor etmişlerdir.

Milaniak, Przyblowski ve Sadowski (2010) yaptıkları organ bağışına yönelik bir eğitim uygulaması sonucunda lise öğrencilerinin (N=680) organ bağış kartı imzalama durumlarını incelemiştir. Uygulama öncesinde organ bağış beyanında bulunanların sayısı %8 iken bu uygulama sonrasında katılımcıların %90'ından fazlası organ bağışında bulunmak istemiş ve %78'i ise organ bağış beyanında bulunmuştur. Ayrıca katılımcıların önemli bir kısmı, organ bağış kararı konusunda aileleri ile konuşmuşlardır. Bu durum da organ bağışına yönelik verilen eğitsel uygulamaların öğrencilerin bu konuda farkındalıklarını arttırmada önemli ve yararlı olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Shu ve diğerleri (2011), organ bağış ve nakli konusunda farkındalığı arttırmaya yönelik 'Bir hayat... Pek çok hediye' (One Life... Many Gifts) isimli eğitsel bir uygulama geliştirmiş ve liselerde bu programı uygulamışlardır. Uygulanan eğitsel programın lise öğrencilerinin (N=1440) organ bağışına ve nakline yönelik tutumlarını olumlu yönde

etkilediğini belirlemişlerdir. Siebelink, Geerts, Albers, Roodbol ve Van de Wiel (2011) 12-15 yaş aralığındaki çocukların organ bağışısı konusunda düşünebilecek yetilere sahip olduğunu ve bu konuda düşünmeye istekli olduğunu belirlemiştir. Organ bağışısını evinde hiç konuşmayan öğrencilerin oranı %32 iken, öğrencilerin %43'ü organ bağışısını evlerinde konuşma imkanı bulduklarını ve %66'sının organ bağışısında bulunmak istediklerini ifade etmişlerdir. Reville ve diğerleri (2013), geliştirdikleri eğitim programına katılan lise öğrencilerinin (N= 353) nakil olabilecek organ ve dokuları belirlemede daha başarılı olduklarını dolayısıyla organ bağışısı konusundaki bilgilendirici eğitsel programların etkili olduğunu, özellikle bu programların çeşitli sağlık kuruluşları ile ortaklaşa yapılması sonucunda bu tür eğitim programlarının etkisinin artacağını ifade etmişlerdir.

İngiltere'deki Tıp fakültesi öğrencileri (N=857) ile çalışan Bedi, Hakeem, Dave, Lewington, Sanfey ve Ahmad (2015), öğrencilerin organ bağışısına yönelik pozitif tutum içerisinde olduklarını ancak bilgilerinin sınırlı olduğunu ifade ettiklerini belirtmişlerdir. Farklı dokuların nakil durumları hakkında bilgi sahibi olma düzeyleri karşılaştırıldığında öğrencilerin önemli bir kısmının böbrek (%92), kalp (%89) ve karaciğer (%86,5) naklinden haberdar olduğu ancak ince bağırsak (%37) ve Langerhans adacıkları (%33) naklini bilen öğrencilerin ise daha az sayıda olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca katılımcıların %43'ü organ bağışısı konusundaki bilgilerinin yetersiz olduğunu belirtirken %87,6'sının organ bağışısı ve nakli konusunun öğretim programlarında yer alması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Siebelink Verhagen, Roodbol, Albers ve Van de Wiel (2017) yaptıkları bir çalışmada ilkokul öğrencilerine yönelik organ bağışısı konusunda farkındalıklarını arttırmak amacıyla bir eğitim programı geliştirmiş ve uygulanan bu eğitim programı sonrasında öğrencilerin aileleriyle organ bağışısının önemi konusunda konuşma oranlarında %20 artış olmuştur. Yani program öncesiyle kıyaslandığında, program sonrasında %20 daha fazla öğrenci bu konuyu aileleriyle konuşmuşlardır. Ayrıca okulların da organ bağışısına yönelik programları desteklediği ve organ bağışısı ve nakli konularının ilkokul programında olmasının önemini vurguladıkları görülmüştür.

Organ bağışısı ve nakli konusundaki uluslararası çalışmaların bir kısmı tarama tarzındaki çalışmalar iken (Bedi ve diğerleri, 2015; Burra ve diğerleri, 2015; Sanner, 2002; Siebelink ve diğerleri, 2011), eğitsel uygulamaların da öğrencilerin görüşlerini nasıl etkilediğine yönelik çalışmaların da olduğu görülmektedir.(Milaniak ve diğerleri, 2010; Reville ve diğerleri, 2013; Shu ve diğerleri, 2011; Siebelink ve diğerleri, 2017)

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmanın araştırma modeli tarama araştırmasıdır. Bir konuya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre daha büyük örneklem üzerinde yapılan araştırmalara tarama araştırmaları denir. Tarama araştırmasının en önemli özelliklerinden biri de genelleyici olmasıdır. (Büyüköztürk, 2009). Örneklemden elde ettiği bilgilere dayalı olarak evren hakkında genelleme yapar. Veri toplama süreci bir seferde gerçekleştirildiği için kesitsel tarama yapılmıştır. Araştırmacının kolaylıkla ulaşabileceği örneklem kullanıldığı için elverişli örneklem metodundan yararlanılmıştır.

Araştırma, Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı il merkezinde yer alan üç ortaokulun 7. ve 8. sınıflarında öğrenim gören öğrencilerle 19 Şubat-17 Mart 2018 tarihleri arasında yapıldı.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Bingöl il merkezinde bulunan resmi ortaokul kurumlarının 7. ve 8. sınıflarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Ortaokul fen bilimleri programında 7. Sınıfın 1. Ünitesi olan Vücudumuzdaki Sistemler ünitesinde yer alan Organ Bağışı ve Organ Nakli konusu (kazanım 7.1.5) ve buna bağlı olarak 'Organ bağışı ve organ naklinin toplumsal dayanışma açısından önemini kavrar' kazanımı yer almaktadır (MEB, 2013). Dolayısıyla organ bağışı ve nakli konusuna 7. sınıfın birinci döneminde yer verilmektedir. Bu nedenle bu araştırmanın verileri 2. Dönemde toplanmıştır ve 7. ve 8. sınıf öğrencileri çalışma kapsamına alınmıştır. Araştırma örneğini, ortaokul kurumlarından rastgele yöntemle belirlenen üç ortaokul kurumunun 7. ve 8. sınıflarında öğrenim gören toplam 850 öğrenci oluşturmaktadır.

3.3. Uygulama Süreci

Veri toplama süreci, Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı il merkezinde yer alan üç ortaokulun 7. ve 8. sınıflarında öğrenim gören öğrencilerle 19 Şubat-17 Mart 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

3.4. Çalışma Grubu

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı Çizelge 3.4.1'de verilmiştir:

Çizelge 3.4.1. Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet	Frekans(f)	Yüzde(%)
Erkek	435	51,2
Kız	415	48,8
Toplam	850	100

Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında 435 erkek ve 415 kız olmak üzere toplam 850 öğrenci çalışmaya katılmıştır. Erkek öğrenciler grubun % 51,2'sini kız öğrenciler ise % 48,8' ini oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf seviyesine göre dağılımı Çizelge 3.4.2'de verilmiştir:

Çizelge 3.4.2. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf seviyesine göre dağılımı

Sınıf	Frekans(f)	Yüzde(%)
7.Sınıf	468	55,1
8.Sınıf	382	44,9
Toplam	850	100

Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf seviyelerine bakıldığında öğrencilerin %55,1'i 7. sınıfta, %44,9'u 8. sınıfta öğrenim görmektedir yani çalışmaya katılan öğrencilerin 468'i 7. Sınıf 382'si ise 8. Sınıf öğrencisidir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşadığı yere göre dağılımı Çizelge 3.4.3'de verilmiştir:

Çizelge 3.4.3. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaşadığı yere göre dağılımı

Yerleşim Yeri	Frekans(f)	Yüzde(%)
Köy	58	6,8
Kasaba	2	0,2
İlçe	14	1,7
İl Merkezi	776	91,3
Toplam	850	100

Öğrencilerin yaşadığı yer durumuna bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun il merkezinde yaşadığı görülmüştür. Yüzdeler dağılımına bakıldığında ise öğrencilerin %91,3'ü il merkezinde, %6,8'i köyde ikamet ederken %1,7'si ilçede, %0,2'si ise kasabada ikamet ettiğini belirtmiştir. Yani araştırmaya öğrencilerin 776'sı il merkezinden, 58'i köyden, 14'ü ilçeden 2'si ise kasabadan katılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin ve babalarının eğitim durumlarına göre dağılımı Çizelge 3.4.4'de verilmiştir:

Çizelge 3.4.4. Öğrencilerin annelerinin ve babalarının eğitim durumlarına göre dağılımı

Öğrenim Durumu	Anne Öğrenim Durumu		Baba Öğrenim Durumu	
	Frekans(f)	Yüzde(%)	Frekans(f)	Yüzde(%)
Okuryazar değil	146	17,2	38	4,4
İlkokul	286	33,6	163	19,2
Ortaokul	199	23,5	194	22,8
Lise	143	16,8	231	27,2
Üniversite	76	8,9	224	26,4
Toplam	850	100	850	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin eğitim durumları incelendiğinde %33,6'sının annesi ilkököl, %23,5'inin annesi ortaokul, %16,8'inin annesi lise, %8,9'unun annesi ise üniversite mezunu iken %17,2'si annesinin okuryazar olmadığını belirtmiştir.

Yani 286 öğrencinin annesi ilkököl, 199 öğrencinin annesi ortaokul, 143 öğrencinin annesi lise ve 76 öğrencinin annesi üniversite mezunu iken 146 öğrencinin annesi okuryazar değildir. Baba öğrenim durumlarında öğrencilerin %27,2'sinin babası lise, %26,4'ünün üniversite, %22,8'inin ortaokul, %19,2'sinin babası ise ilkököl mezunu iken %4,4'ünün babası okuryazar değildir. Yani 231 öğrencinin babası lise, 224 öğrencinin babası üniversite, 194 öğrencinin babası ortaokul, 163 öğrencinin babası ilkököl mezunu iken 38 öğrencinin babası okuryazar değildir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin aile gelir düzeylerine göre dağılımı Çizelge 3.4.5'de verilmiştir:

Çizelge 3.4.5. Öğrencilerin aile gelir düzeyine göre dağılımları

Aylık Gelir	Frekans(f)	Yüzde(%)
0-750 TL	88	10,4
750-1500 TL	211	24,8
1500-2250 TL	198	23,3
2250-3000 TL	152	17,9
3000 ve Üzeri	201	23,6
Toplam	850	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin aylık gelirleri incelendiğinde 211'inin 750-1500 TL, 201'inin 3000 ve üzerinde, 198'inin 1500-2250 TL, 152'sinin 2250-3000 TL ve 88'inin 0-750 TL arasında gelire sahip olduğu görülmüştür. Yüzdeler dağılımlarına bakıldığında ailelerin %24,8'inin 750-1500 TL, % 23,6'sının 3000 TL ve üzerinde, %23,3'ünün 1500-2250 TL, %17,9'unun 2250-3000 TL ve %10,4'ü ise 0-750 TL gelire sahip olduğu görülmüştür.

3.5. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Verilerin toplanması için araştırmacılar tarafından ilgili alanyazın taranarak oluşturulmuş anket formu kullanılmıştır. (Altınkaynak ve diğerleri, 2016; Bulletin, 2011; Aytaş ve diğerleri, 2011; Bölükbaş ve diğerleri, 2004; Kara ve diğerleri, 2012; Kılıç ve diğerleri, 2010; Koçak ve diğerleri, 2010; Özer ve diğerleri, 2008; Özkan ve Yılmaz, 2009; Şen ve Özyayın, 2004; Sıpkın ve diğerleri, 2010; Yaşar ve diğerleri, 2008). Anket formunun ilk bölümü öğrencilerin demografik özelliklerini içermektedir. Bu demografik özellikler; cinsiyet, anne- baba eğitim durumu, gelir düzeyi, yerleşim yeri, ailede kronik hastalığın bulunma durumu oluşturmaktadır. İkinci bölümü ise öğrencilerin; organ bağışına ilişkin bilgilerini değerlendiren ve düşüncelerini ifade etmelerine olanak sağlamak üzere oluşturulmuş açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Açık uçlu sorular oluşturulduktan sonra biyoloji alan uzmanı, biyoloji alan eğitimi uzmanı ve fen eğitimi alan uzmanı

(sosyobilimsel konularda doktorasını tamamlamış) üç uzmana gönderilmiştir. Uzmanlardan görüşlerini almak üzere ‘Organ Bağışı ve Nakline yönelik Görüş Anketi Uzman değerlendirme formu’ oluşturulmuştur. Bu formda, her bir soru için uzmanın görüş bildirebileceği bir alan sağlanmıştır. Örnek bazı maddeler aşağıda sunulmuştur:

Çizelge 3.5.1. Uzmanlara gönderilen ‘Uzman Görüş Formu’ndan örnek maddeler

Örnek Sorular	Uygun Değil	Uygun	Açıklama
14. Organ bağışı hakkında gerekli şartları biliyor musunuz? Evet () Hayır()			
15. Organ bağışında bulunmak için kaç yaşını doldurmuş olmak gerekmektedir? 16 () 18 () 20 () 22 () 25 ()			

Uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda, ölçekte yer alan maddelerde çeşitli düzeltmeler yapılmıştır. Bazı örnek düzeltmeler aşağıda sunulmuştur:

Çizelge 3.5.2. Anket maddelerinde uzman görüşü sonrası yapılan değişiklikler

Maddenin ilk hali	Uzman görüşü	Maddenin son hali
Babada kronik hastalık durumu: Var () Yok ()	Kronik hastalık ne demek bilmeyen olabilir daha açık yazılabilir, babanızda yaşam boyunca düzelme göstermeyen diyabet, hipertansiyon, astım, metabolik sendrom ve KOAH gibi hastalıklar var mıdır diye sorabilirsiniz.	Babanızda kronik hastalık (yaşam boyu düzelme göstermeyen diyabet, hipertansiyon, astım, metabolik sendrom veya KOAH gibi) olma durumu: Var () Yok ()
Organ bağıışı için nerelere başvuracağınızı biliyor musunuz? () Evet- herhangi bir sağlık kuruluşuna () Hayır- bilmiyorum	Burada öğrenci evet dediyse nereye bağışlanacağına ilişkin dolduracağı boşluk bırakırsanız daha belirleyici olabilir. Gerçekten bilip bilmediğini öğrenirsiniz, ya da bildiğini sandığı yanlışları ortaya çıkarabilirsiniz	Organ bağıışı için nerelere başvuracağınızı biliyor musunuz? () Evet () Hayır Sorunuzun cevabı evet ise nereye başvuracağınızı yazınız.....

Bu şekilde, üç uzmanın görüşleri araştırmacı ve tez danışmanı tarafından incelenmiş ve uzmanların önerilerine uygun hale getirilerek anket formuna son hali verilmiştir.

3.6. Verilerin Toplanması ve Etik Konular

Veri toplama öncesi Bingöl Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yazılı izin, verilerin toplanacağı okul müdürlüklerinden ise sözlü izin alınmıştır.

Anket formu, okulların yönetimi tarafından belirlenen saatlerde ve sınıfta, araştırmacı gözetiminde öğrencilere uygulanmıştır. Anket formuna başlamadan önce

öğrencilere araştırmanın neden yapıldığı hakkında bilgi verilmiştir. Anket formunun doldurulması ortalama olarak 15 dakika sürmüştür.

3.7. Verilerin Analizi

Veriler, bilgisayar ortamına kodlanarak araştırmacı tarafından kodlanarak aktarıldı. Araştırmanın verilerinin çözümlenmesinde SPSS 16.0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizi ve yorumlanmasında, betimsel istatistikten (yüzde ve frekans analizi) yararlanılmıştır.

Anketin ikinci bölümünde yer alan açık uçlu sorulara verilen cevaplar ise içerik analizi yöntemiyle sistematik bir biçimde incelenmiştir. Açık uçlu soruların cevapları, ilgili alanyazın temel alınarak belirlenen temalar çerçevesinde araştırmacı tarafından bağımsız olarak kodlanmıştır. İlk 30 öğrenci cevabının bağımsız kodlanması sonrası araştırmacı ve danışmanı bir araya gelerek belirledikleri temaları karşılaştırmış ve görüş ayrılığı ile görüş birliği olan durumlar üzerinde tartışıldıktan sonra fikir birliği sağlanmış araştırmacılar arası kodlayıcı güvenilirliği, Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) formülü kullanılarak %95 olarak bulunmuştur.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada sorulan demografik bilgi içeren sorulara verilen cevaplar ve açık uçlu sorulardan elde edilen öğrenci cevaplarına ilişkin bulgular sunulacaktır.

Annede ve babada kronik hastalık olma durumuna ilişkin öğrencilerin verdiği yanıtlar Çizelge 4.1’de sunulmuştur:

Çizelge 4. 1. Anne ve babada kronik hastalık bulunma durumuna göre dağılım

Kronik Hastalık Bulunma Durumu	Var		Yok	
	Frekans(f)	Yüzde(%)	Frekans(f)	Yüzde(%)
Baba Kronik	102	12,0	748	88,0
Anne Kronik	110	12,9	740	87,1

Öğrencilere yöneltilen ‘Babada kronik hastalık bulunma durumu’ ile ‘Annede kronik hastalık bulunma durumu’ sorularına öğrencilerin verdikleri yanıtlarda öğrencilerden 102 tanesi babasında, 110 tanesi annesinde kronik hastalık olduğunu belirtirken, 748 tanesi babasında, 740 tanesi annesinde herhangi bir kronik hastalık olmadığını belirtmiştir. Yüzdeler dağılımlarına bakıldığında öğrencilerin %87,1’inin annesinde %88,0’ının ise babasında herhangi bir kronik hastalık bulunmadığı incelenirken %12,9’unun annesinde, %12,0’sinin ise babasında kronik hastalık bulunduğu incelenmiştir.

Aile içinde organ bağışlama konusunun konuşulma durumuna öğrencilerin verdiği yanıtlar Çizelge 4.2’de sunulmuştur:

Çizelge 4. 2. Aile içinde organ bağışlama konusunun konuşulma durumuna göre dağılım

Aile içinde organ bağışlama ile ilgili konular konuşulur mu?	Sayı(N)	Yüzde (%)
Evet	151	17,8
Hayır	699	82,2

Öğrencilere yöneltilen “Aile içinde organ bağışlama ile ilgili konular konuşulur mu?” sorusuna verdikleri cevap dağılımına bakıldığında 699 öğrenci aile içinde organ bağışlama ile ilgili konular konuşulmadığını belirtirken 151 öğrenci ise aile içinde organ bağışlama ile ilgili konular konuşulduğunu belirtmiştir. Yüzdeler dağılımına göre öğrencilerin %82,2’si aile içinde organ bağı konusunun konuşulmadığını belirtirken %17,8’i ise aile içinde organ bağı konusunun konuşulduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerin ailesinde veya çevresinde organ bağışında bulunan kişilerin dağılımı Çizelge 4.3’de sunulmuştur.

Çizelge 4. 3. Öğrencilerin ailesinde veya çevresinde organ bağışında bulunan kişilerin dağılımını belirten çizelge

Ailenizde veya çevrenizde organ bağışında bulunan biri var mı?	Sayı(N)	Yüzde (%)
Evet	117	13,8
Hayır	733	86,2

Öğrencilere yöneltilen “Ailenizde veya çevrenizde organ bağışında bulunan biri var mı ?” sorusuna verdikleri cevap dağılımına bakıldığında 733 öğrenci ailesinde veya çevresinde organ bağışında bulunan kimse olmadığını belirtirken 117 öğrenci ise ailesinde veya çevresinde organ bağışında bulunan kişilerin olduğunu belirtmiştir. Yüzdeler dağılımına göre öğrencilerin %86,6’sı ailesinde organ bağışında bulunan kimsenin bulunmadığını ifade ederken % 13,8’i ise ailesinde organ bağışında bulunan kişilerin olduğunu ifade etmiştir.

Öğrencilerin ailesinde veya çevresinde organ bağışı bekleyen yakınlarının durumu Çizelge 4.4’de sunulmuştur.

Çizelge 4. 4.Öğrencilerin ailesinde veya çevresinde organ bağışı bekleyen yakınlarının bulunma durumunu belirten çizelge

Ailenizde veya çevrenizde organ bağışı bekleyen biri var mı?	Sayı(N)	Yüzde (%)
Evet	64	7,5
Hayır	786	92,5

Öğrencilere yöneltilen “Ailenizde veya çevrenizde organ bağışı bekleyen biri var mı?” sorusuna verdikleri cevap dağılımına bakıldığında 786 öğrenci ailesinde veya çevresinde organ bağışı bekleyen kimse olmadığını belirtirken 64 öğrenci ise ailesinde veya çevresinde organ bağışı bekleyen kişilerin olduğunu belirtmiştir. Yüzdeler dağılıma göre öğrencilerin %92,5’i ailesinde organ bağışı bekleyen kimsenin bulunmadığını ifade ederken % 7,5’i ise ailesinde organ bağışı bekleyen kişilerin olduğunu ifade etmiştir.

Öğrencilerin organ bağışı hakkında yeterli bilgiye sahip olma durumu Çizelge 4.5’de sunulmuştur.

Çizelge 4. 5. Öğrencilerin organ bağışı hakkında yeterli bilgiye sahip olma durumunu belirten çizelge

Organ bağışı hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?	Sayı(N)	Yüzde (%)
Evet	232	27,3
Hayır	99	11,6
Kısmen	519	61,1

Öğrencilere yöneltilen “Organ bağışı ile ilgili yeterli bilgiye sahip misiniz?” sorusuna verdikleri cevap dağılımına bakıldığında 519 öğrenci organ bağışı ile ilgili

kısmen bilgiye sahip olduğunu, 232 öğrenci organ bağıışı ile ilgili yeterli bilgiye sahip olduğunu belirtirken 99 öğrenci ise organ bağıışı ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtmiştir. Yüzdelerik dağılıma bakıldığında ise öğrencilerin %27,3'ü organ bağıışı konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunu ifade ederken, %11,6'sı organ bağıışı konusunda yeterli bilgiye sahibi olmadığını belirtmiş ve %61,1'i ise organ bağıışı konusunda kısmen bilgiye sahip olduğunu ifade etmiştir.

Öğrencilerin organ bağıışı hakkında bilgi kaynaklarının dağılımı Çizelge 4.6'da sunulmuştur.

Çizelge 4. 6. Öğrencilerin organ bağıışı hakkında bilgi kaynaklarının dağılımı

Bilgi Kaynakları	Frekans(f)	Yüzde(%)
Yayın Organları	94	11,1
Ders Kitabı	435	51,2
Organ Bağıış Merkezi	87	10,2
Dergi Gazete	147	17,3
İnternet	442	52,0
Televizyon	368	43,3
Diğer	37	4,4

*Bazı öğrenciler birden fazla cevap işaretlemiştir.

Öğrencilerin organ bağıışı hakkında bilgi aldığı kaynaklara bakıldığında öğrencilerin organ bağıışı hakkında bilgiyi daha çok internet ve ders kitabından aldıkları görülmüştür. Öğrencilerin 442'si internette, 435'i ders kitabından, 368'i televizyondan, 147'si dergi ve gazeteden, 94'ü yayın organlarından ve 87'si organ bağıış merkezinden organ bağıışı ile ilgili bilgi aldığını belirtmiştir. Yüzdelerik dağılıma bakıldığında öğrencilerin organ bağıışı hakkında %52'si internette, %51,2'si ders kitabından, %43,3'ü televizyondan, %17,3'ü dergi ve gazeteden, %11,1'i yayın organlarından ve %10,2'si organ bağıış merkezinden bilgi aldığını belirtmiştir. Öğrencilerin 37'si yani %4,4'ü diğer kaynaklardan bilgi aldığını belirtmiştir. Bilgi kaynaklarını 'Diğer' olarak ifade eden öğrencilere, bilgi kaynaklarını ifade etmeleri istendiğinde; öğrencilerin %2,3'ü bilgi kaynağı olarak aile, %2,1'i ise arkadaş cevabını vermiştir.

Öğrencilerin organ bağışı için gerekli şartları bilme durumu Çizelge 4.7’de sunulmuştur.

Çizelge 4. 7. Öğrencilerin organ bağışı için gerekli şartları bilme durumlarını belirten çizelge

Organ bağışı için gerekli şartları biliyor musunuz?	Sayı(N)	Yüzde (%)
Evet	448	52,7
Hayır	402	47,3

Öğrencilere yöneltilen “Organ bağışı için gerekli şartları biliyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevap dağılımına bakıldığında 748 öğrenci organ bağışı için gerekli şartları bildiğini ifade ederken 402 öğrenci ise organ bağışı için gerekli şartları bilmediğini ifade etmiştir. Yüzelik dağılıma göre öğrencilerin % 52,7’si organ bağışında bulunabilmek için gerekli şartları bildiğini belirtirken %47,3’ü de organ bağışı için gerekli şartları bilmediğini belirtmiştir.

Organ bağışında bulunabilmek için gerekli şartlar çizelge 4.8’de sunulmuştur.

Çizelge 4. 8. Organ bağışında bulunabilmek için gerekli şartları belirten çizelge (N=850)

	Frekans* (f)	Yüzde(%)
18 yaşını doldurmuş olmak	216	25,41
Sağlıklı olmak	163	19,17
Karar verme yeteneğine sahip olmak	111	13,05
Ailesinin rızası olmak	97	11,41
18 yaşını doldurmuş olmak ve sağlıklı olmak	81	9,52
18 yaşını doldurmuş olmak ve ailesinin izni olmak	69	8,11
18 yaşını doldurmuş olmak, sağlıklı olmak ve ailesinin izni olmak	43	5,05

*Bazı öğrenciler birden fazla cevap vermiştir.

Organ bağışında bulunabilmek için sorulan bu soru açık uçlu bir sorudur ve bu açık uçlu soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar kategorize edilmiştir. Organ bağışında bulunabilmek için 18 yaşını doldurmuş olmak ve akıl sağlığı yerinde olmak gerektiği 2238 sayılı Organ Nakli Kanunu ile belirtilmiştir. Dolayısı ile bu iki koşul organ bağışı için gereklidir. Ancak bir kişi akıl sağlığı yerinde iken organlarını bağışlamış olsa bile ölmesi durumunda ölen kişinin aile bireylerinin de onayı gerekmektedir. Yani eğer ölen kişi organlarını bağışlamışsa bu kişinin birinci derece yakınlarından etik olarak onay alınmaktadır. (Polat, 2018). Dolayısıyla bu soruda 18 yaşını doldurmuş olmak, karar verme yeteneğine sahip olmak ve aile rızasının olması cevapları aranmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin cevapları kategorize edildiğinde organ bağışında bulunabilmek için öğrencilerin 216'sı 18 yaşını doldurmuş olmak, 163'ü sağlıklı olmak, 111'i karar verme yeteneğine sahip olmak, 97'si ailesinin rızası olmak gerektiğini belirtmiştir. Yüzdeler dağılımına bakıldığında öğrencilerin organ bağışında bulunabilmek için %25,41'i '18 Yaşını

Doldurmuş Olmak’, %19,17’si ‘Sağlıklı Olmak’, %13,05’i Karar Verme Yeteneğine Sahip Olmak’ ve %11,41’i Ailesinin Rızası Olması gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanında bazı öğrenciler birden fazla cevap vermişlerdir. Öğrencilerin 81’i ‘18 Yaşını Doldurmuş Olmak ve Sağlıklı Olmak’ gerektiğini, 69’u ‘18 Yaşını Doldurmuş Olmak ve Ailesinin Rızası Olması’ gerektiğini ve 43’ü ‘18 yaşını Doldurmuş Olmak, Sağlıklı Olmak ve Ailesinin Rızası Olması’ gerektiğini belirtmişlerdir.

Örneğin öğrenci 75 ‘18 yaşını doldurmamız gerekiyor ve organlarımızın sağlıklı olması gerekiyor.’ diye yazmıştır.

Öğrenci 831 ‘18 yaş ve üstü olmak, ailenin izni olmak, yapılacak bağış için sağlıklı olmak gerekir.’ diye ifade etmiştir.

Bir başka öğrenci ise ‘Anne babanın iznini almak ve en az 18 yaşında olmak’ şeklinde ifade etmiştir. (Öğrenci 19)

Bunun yanı sıra öğrencilerin organ bağışında bulunmak için neler gerekli olduğuna dair yanlış bilgileri olduğu da görülmüştür. Organ bağışında bulunabilmek için neler gerekli olduğuna dair yanlış bilinenler çizelge 4.9’da gösterilmiştir.

Çizelge 4.9. Organ Bağışında Bulunabilmek İçin Neler Gerekli Olduğuna Dair Yanlış Bilinenler

	Sayı(N)	Yüzde(%)
Kan Grubunun Uyması	38	4,47
Temiz Kana Sahip Olma	26	3,05
Belirli Bir Yaşın Altında Olmak	16	1,88

Öğrencilerin %4,47’si organ bağışında bulunabilmek için ‘Kan Grubunun Uyması’, % 3,05’i ‘Temiz Kana Sahip Olma’ , %1,88’i , ‘Belirli Bir Yaşın Altında Olmak’ gerektiğini belirtmişlerdir.

Organ bağışında bulunabilmek için neler gerekli olduğuna dair yanlış bilinenlere öğrencilere öğrencilerin verdiği örneklerden bazıları aşağıda verilmiştir.

Örneğin;

‘Temiz kana sahip olmamız gerekli ki organ bağışlayabilelim.’ (Öğrenci 479)

‘Organ bağışlayacağımız hasta ile kan grubumuzun uyması gerek’ (Öğrenci 74)

Burada öğrencilerin ‘temiz kana sahip olma’ ve ‘kan grubunun uyması’ ifadeleri kavramsal olarak hatalı bilgilerdir.

Öğrenci 191 ise organ bağışında bulunabilmek için ‘45 yaşının altında olmak gereklidir’ ifadesini kullanmıştır. Burada öğrencinin ‘45 yaşının altında olmak’ ifadesi hatalı bir bilgidir.

Organ bağışında bulunabilmek için doldurulması gereken yaş hakkındaki düşünceleri Çizelge 4.10’ da sunulmuştur.

Çizelge 4. 10. Organ bağışında bulunabilmek için doldurulması gereken yaş hakkındaki düşünceler (N=850)

Yaş	Frekans(f)	Yüzde(%)
16	11	1,3
18	792	93,2
20	18	2,1
22	11	1,3
25	18	2,1
Toplam	850	100

Çalışmaya katılan öğrencilere ‘Organ bağışında bulunmak için kaç yaşını doldurmuş olmak gerekmektedir’ sorusu yöneltildiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğu (%93,2) 18 yaşını doldurmuş olmak gerektiği cevabını vermiştir. Öğrencilerin cevapları incelendiğinde 792’si 18, 18’i 25, 18’i 20, 11’i 16, 11’i 22 yaşını doldurunca organ bağışında bulunabileceğini belirtmişlerdir. Yüzdeler dilime bakıldığında ise öğrencilerin %93,2’si organ bağışında bulunmak için 18 yaşını doldurmuş olmak gerektiğini, %2,1’i 25 yaşını doldurmak gerektiğini, %2,1’i 20 yaşını doldurmuş olmak gerektiğini, %1,3’ü 22 yaşını

doldurmuş olmak gerektiğini ve %1,3'ü 16 yaşını doldurmuş olmak gerektiğini belirtmiştir.

Öğrencilerin hangi organların bağışlanabileceği hakkındaki görüşleri Çizelge 4.11'da sunulmuştur.

Çizelge 4. 11. Öğrencilerin hangi organların bağışlanabileceği hakkındaki görüşlerini belirten çizelge (N=850)

	Frekans(f)	Yüzde(%)
Böbrek	650	76,5
Karaciğer	581	68,4
Kornea	251	29,5
Kemik İliği	354	41,6
Kalp	440	51,8
Hepsi	315	37,1

*Bazı öğrenciler birden fazla cevap işaretlemiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilere 'Sizce hangi organlar bağışlanabilir' sorusu yöneltildiğinde ve öğrencilerin cevapları incelendiğinde 650 öğrenci böbrek, 581 öğrenci karaciğer, 440 öğrenci kalp, 354 öğrenci kemik iliği, 251 öğrenci kornea yanıtını verirken 315 öğrenci hepsi yanıtını vermiştir. Yüzdeler dilimlere bakıldığında ise öğrencilerin hangi organlar bağışlanabilir sorusuna %76,5'i böbrek, %68,4'ü karaciğer, %51,8'i kalp, %41,6'sı kemik iliği, %37,1'i hepsi ve %29,5'i kornea cevabını verdikleri görülmüştür. Bu organların hepsi bağışlanabilir olmasına rağmen öğrencilerin büyük çoğunluğu (%76,5) böbreğin bağışlanabilir olduğunu ifade etmiştir. Bu durum sosyal medya, televizyon gibi kaynaklardan sıklıkla bu tarz haberleri duymasından ya da çevrelerinde böbrek nakli olan hastaların bulunmasından kaynaklanıyor olabilir.

Öğrencilerin organ bağıışı için nereye başvurulması gerektiğini bilme durumları Çizelge 4.12'de sunulmuştur.

Çizelge 4.12. Öğrencilerin organ bağıışı için nereye başvurulması gerektiğini bilme durumlarını belirten çizelge

Organ bağıışı için nereye başvurulacağını biliyor musunuz?	Sayı(N)	Yüzde (%)
Evet	372	43,8
Hayır	478	56,2

Öğrencilere yöneltilen “Organ bağıışı için nereye başvurulacağını biliyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevap dağılımına bakıldığında 478 öğrenci organ bağıışı için nereye başvurulacağını bilmediğini, 372 öğrenci ise organ bağıışı için nereye başvurulacağını bildiğini belirtmiştir. Yüzdeler dağılımına bakıldığında öğrencilerin %43,8’i organ bağıışı için nerelere başvurması gerektiğini bildiğini ifade ederken %56,2’si organ bağıışı için nerelere başvurması gerektiğini bilmediğini ifade etmiştir.

Evet diyenlerin % 19,6’sı hastanelere, % 13,9’u organ bağıış merkezlerine ve % 10,3’ü hem organ bağıış merkezi hem de hastanelere başvurabileceğini belirtmiştir.

Öğrencilerin organ bağıışı için kim ya da kimlerden izin alınmalı konusundaki düşünceleri Çizelge 4.13’de belirtilmiştir.

Çizelge 4. 13. Öğrencilerin organ bağıışı için kim ya da kimlerden izin alınmalı konusundaki düşüncelerini belirten tablo (N=850)

	Sayı(N)	Yüzde(%)
Verici karar verecek durumda/yaşta ise kendinden	234	27,5
Her durumda vericinin ailesi ile birlikte izin alınmalı	596	70,1
Diğer	20	2,4

Çalışmaya katılan öğrencilere ‘Organ bağıışı için kim ya da kimlerden izin alınmalı’ sorusu yöneltildiğinde ve cevapları incelendiğinde 596 öğrenci her durumda vericinin ailesi ile birlikte izin alınmalı, 234 ‘ü verici karar verecek durumda/yaşta ise kendinden izin alınmalı cevabını vermiştir. 20 öğrenci ise diğer seçeneğini işaretlemiş ve izin almaya gerek olmadığını belirtmiştir. Yüzdeler dağılıma bakıldığında ise öğrencilerin %70,1’i organ bağıışı için her durumda vericinin ailesi ile birlikte izin alınması gerektiğini, % 27,5’i verici karar verecek durumda/yaşta ise kendinden izin alınması gerektiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin %2,4’ü ise izin almaya gerek olmadığını ifade etmiştir. Organ bağıışında bulunabilmek için kim ya da kimlerden izin alınmalı sorusuna diğer yanıtı veren öğrencilerin açıklamaları aşağıda sunulmuştur:

‘Kimseden izin almadan organ bağıışı yapılabilir.’ (Öğrenci 49)

‘Organ bağıışı için izin almaya bence gerek yoktur. Yani ben ölünce izinsiz organlarımı alabilirler.’ (Öğrenci 42)

‘İzin almaya gerek olduğunu düşünmüyorum. İşe yarayacaksa eğer izin alınmadan organ bağıışı yapılabilir.’ (Öğrenci 657)

Organ bağıışı ve nakline yönelik konulara derslerde yer verilme durumu Çizelge 4.14’de sunulmuştur.

Çizelge 4. 14. Organ bağıışı ve nakline yönelik konulara derslerde yer verilme durumunu belirten çizelge

Organ bağıışı ve nakline yönelik konulara derslerinizde yer verilmeli mi?	Sayı(N)	Yüzde (%)
Evet	688	80,9
Hayır	162	19,1

Öğrencilere yöneltilen “Organ bağıışı ve nakline yönelik konulara derslerinizde yer verilmeli mi? ” sorusuna verdikleri cevap dağılımına bakıldığında 688 öğrenci organ bağıışı ve nakline yönelik konulara derslerinde yer verilmesi gerektiğini belirtmiş 162 öğrenci ise organ bağıışı ve nakline yönelik konulara derslerinde yer verilmemesi gerektiğini

belirtmiştir. Yüzdeler dağılıma bakıldığında öğrencilerin %80,9'u derslerinde organ bağıışı ve nakline yönelik konulara yer verilmesi gerektiğini düşünmekte iken %19,1'i derslerinde organ bağıışı ve nakline yönelik konulara yer verilmemesi gerektiğini düşünmektedir.

Öğrencilerin derslerinde organ bağıışı ve nakline yönelik konulara yer verilip verilmediğine yönelik düşünceleri Çizelge 4.15'de verilmiştir.

Çizelge 4. 15. Öğrencilerin derslerinde organ bağıışı ve nakline yönelik konulara yer verilip verilmediğine yönelik düşüncelerini belirten çizelge

Derslerinizde organ bağıışı ve nakline yönelik konulara yer verildiğini düşünüyor musunuz?	Sayı(N)	Yüzde (%)
Evet	239	28,1
Hayır	207	24,4
Bilgim yok	126	14,8
Kısmen	278	32,7

Araştırmaya katılan öğrencilere 'Derslerinizde organ bağıışı ve nakline yönelik konulara yer verildiğini düşünüyor musunuz?' sorusu yöneltildiğinde 239 öğrenci derslerinde organ bağıışı ve nakline yönelik konulara yer verildiğini düşünmekte, 207 öğrenci derslerinde organ bağıışı ve nakline yönelik konulara yer verildiğini düşünmemekte, 126 öğrenci bu konuda bilgisi olmadığını ve 278 öğrenci derslerinizde organ bağıışı ve nakline yönelik konulara kısmen yer verildiğini düşünmektedir. Yüzdeler dilime bakıldığında ise %28,1 öğrenci derslerinde organ bağıışı ve nakline yönelik konulara yer verildiğini düşünmekte, %24,4'ü derslerinde organ bağıışı ve nakline yönelik konulara yer verildiğini düşünmemekte, %14,8'i bu konuda bilgisi olmadığını ve % 32,7'si derslerinde organ bağıışı ve nakline yönelik konulara kısmen yer verildiğini düşünmektedir.

Öğrencilerin organ nakli ve bağıışı konusunda bilgi almak isteme durumu Çizelge 4.16'de sunulmuştur.

Çizelge 4. 16. Öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusunda bilgi almak isteme durumunu belirten çizelge

Organ nakli ve bağışı konusunda bilgi almak ister misiniz?	Sayı(N)	Yüzde (%)
Evet	694	81,6
Hayır	156	18,4

Öğrencilere yöneltilen “Organ nakli ve bağışı konusunda bilgi almak ister misiniz? ” sorusuna verdikleri cevap dağılımına bakıldığında 694 öğrenci organ nakli ve bağışı konusunda bilgi almak istediğini ifade ederken, 156 öğrenci organ nakli ve bağışı konusunda bilgi almak istemediğini ifade etmiştir. Yüzelik dağılıma bakıldığında öğrencilerin %81,6’sının organ bağışı konusunda bilgi almak istediği ifade edilirken %18,4’ünün organ bağışı konusunda bilgi almak istemediği ifade edilmiştir.

Öğrencilerin organ bağışı hakkında bilgi almak istedikleri kişilerin dağılımı Çizelge 4.17’da verilmiştir.

Çizelge 4. 17. Öğrencilerin organ bağışı hakkında bilgi almak istediği kişilerin dağılımı (N=850).

	Frekans(f)	Yüzde(%)
Doktor	641	75,4
Hemşire	121	14,2
Din Görevlisi	74	8,7
Hepsi	195	22,9

*Bazı öğrenciler birden fazla cevap işaretlemiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilere ‘Organ bağışı ve nakli konusunda kimlerden bilgi almak istersiniz?’ sorusu yöneltildiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğu doktorlardan bilgi almak istediğini belirtmiştir. Öğrencilerin 641’i doktorlardan, 121’i hemşirelerden, 74’ü din görevlisinden ve 195’i hepsinden bilgi almak istediklerini ifade etmişlerdir. Yüzelik

dağılıma bakıldığında ise öğrenciler organ bağıışı ile ilgili bilgileri %75,4 gibi çoğunlukla doktorlardan almak istediklerini belirtmiş ve bunu 22,9 ile hepsi, % 14,2 ile hemşire ve %8,7 ile din görevlisi takip etmiştir.

Öğrencilere organ bağıışında bulunmak isteyip istemedikleri sorulduğunda, öğrencilerin %70,38'ini oluşturan 598 öğrencinin organ bağıışında bulunmak isteğı görülürken geriye kalan %29,62'ini ise organ bağıışında bulunmak istemediğini ifade etmiştir (N=252). Öğrencilerden neden organ bağıışında bulunmak istediklerini veya istemediklerini açıklamaları istenmiştir.

Öğrencilerin organ bağıışında bulunmak isteme nedenlerinin dağılımı Çizelge 4.18'de sunulmuştur.

Çizelge 4. 18. Öğrencilerin organ bağıışında bulunmak isteme nedenlerinin dağılımı (N=598).

Organ bağıışında bulunmak isteme nedenleri	Sayı(N)	Yüzde(%)
Hayat kurtarma	298	35,07
Dini duygular	241	28,36
İnsanlara yardımcı olma	41	4,82
Bilime yardımcı olma	18	2,11

Çalışmaya katılan öğrencilere 'Organ bağıışında bulunmak ister misiniz?' sorusu yöneltildiğinde 598 öğrenci organ bağıışında bulunmak istediğini, 252 öğrenci ise organ bağıışında bulunmak istemediğini belirtmiştir. Öğrencilerin organ bağıışında bulunmak isteme nedenleri incelendiğinde 298 öğrenci hayat kurtarma, 241 öğrenci dini duygular, 41 öğrenci insanlara yardımcı olma ve 18 öğrenci bilime yardımcı olma açısından organ bağıışında bulunmak istediklerini belirtmişlerdir. Yüzdelerik dağılıma bakıldığında öğrencilerden %35,07'si hayat kurtarma, %28,36'sı dini duygular, %4,82'si insanlara

yardımcı olma ve %2,11'i bilime yardımcı olma düşünceleri sebebiyle organlarını bağışlamayı düşünmektedir. Organ bağışında bulunmak isteyen öğrencilerin organ bağışında bulunmak isteme sebeplerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

'Evet, [organ bağışında bulunmak isterim]. Çünkü bir kişinin hayatını kurtararak o kişinin yaşamasına sebep olurum.' (Hayat kurtarma kategorisi, Öğrenci 98)

'Evet, [organ bağışında bulunmak isterim]. Çünkü başkalarının hayatını kurtararak onları mutlu etmiş olurum.' (Hayat kurtarma kategorisi, Öğrenci 803)

'Evet, [organ bağışında bulunmak isterim]. Çünkü bir insana daha hayat vermek bence çok güzel.'(Hayat kurtarma kategorisi, Öğrenci 52)

'Evet, [organ bağışında bulunmak isterim]. Çünkü organlarımı bağışlayarak sevaba girmiş olurum' (Dini duygular kategorisi, Öğrenci 152)

'Evet, [organ bağışında bulunmak isterim]. Organ bağışında bulunarak kişinin duasını almış ve sevaba girmiş olurum.' (Dini duygular kategorisi, Öğrenci 834)

'Evet, [organ bağışında bulunmak isterim]. Çünkü vicdanım rahat etmiş olur ve sevap kazanmış olurum.' (Dini duygular kategorisi, Öğrenci 423)

'Evet, [organ bağışında bulunmak isterim]. Çünkü yardıma ihtiyacı olan insanların yardımına koşmalıyız.' (İnsanlara yardımcı olma kategorisi, Öğrenci 459)

'Evet, [organ bağışında bulunmak isterim]. Mesela bir insan benim sayemde sağlığına kavuşsa ben çok mutlu olurum. O kişiye yardım etmek beni gururlandırır.' (İnsanlara yardımcı olma kategorisi, Öğrenci 367)

'Evet, [organ bağışında bulunmak isterim]. Çünkü bu sayede belki tıp ve bilim ilerler.' (Bilime yardımcı olma, Öğrenci 741)

' Evet, [organ bağışında bulunmak isterim]. Herkes organ bağışında bulursa bilim dünyasına çok katkı olur .' (Bilime yardımcı olma, Öğrenci 569)

Öğrencilerin organ bağışında bulunmak istememe nedenlerinin dağılımı Çizelge 4.19'de sunulmuştur.

Çizelge 4. 19. Öğrencilerin organ bağışında bulunmak istememe nedenlerinin dağılımı (N=252).

Organ bağışında bulunmak istememe nedenleri	Sayı (N)	Yüzde (%)
Vücut bütünlüğünün bozulacağından korkma	103	12,11
Ailenin organ bağışına karşı olması	94	11,05
Organların kime verileceğini bilmeme	32	3,76
Korku hissetme	23	2,70

Öğrencilerin organ bağışında bulunmak istememe nedenleri incelendiğinde ise öğrencilerin büyük çoğunluğu vücut bütünlüğü bozulacağından ve ailesinin organ bağışına karşı olması nedeni ile organ bağışında bulunmak istemediğini ifade etmiştir. Öğrencilerin organ bağışında bulunmak istememe nedenleri ayrıntılı incelendiğinde 103'ü vücut bütünlüğü bozulacağından, 94'ü ailenin organ bağışına karşı olması, 32'si organların kime verileceğini bilmeme nedeni ile ve 23'ü korku hissetme nedeni ile organ bağışından bulunmak istemediğini belirtmişlerdir. Yüzdeler dağılıma bakıldığında öğrencilerden %12,11'i vücut bütünlüğü bozulacağından, %11,05'i ise ailesinin organ bağışına karşı olması', % 3,76'sı organlarının kime verileceğini bilmeme ve %2,70'i korku hissetme nedeni ile organlarını bağışlamayı düşünmemektedir. Organ bağışında bulunmak istemeyen öğrencilerin organ bağışında bulunmak istememe sebeplerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

'Hayır, [organ bağışında bulunmak istemem]. Çünkü ailem izin vermez.'

(Ailenin organ bağışına karşı olması kategorisi, Öğrenci 126)

‘Hayır, [organ bağışında bulunmak istemem]. Ailem hem üzölür hem de izin vermez çünkü.’ (Ailenin organ bağışına karşı olması kategorisi, Öğrenci 14)

‘Hayır, [organ bağışında bulunmak istemem]. Yani ben istesem bile annem istemez kızar.’ (Ailenin organ bağışına karşı olması, Öğrenci 721)

‘Hayır, [organ bağışında bulunmak istemem]. Çünkü vücudumun ve organlarımın parçalanması beni rahatsız eder.’(Vücut bütünlüğünün bozulacağından korkma kategorisi, Öğrenci 183)

‘Hayır, [organ bağışında bulunmak istemem]. Çünkü vücudumdan bir parça gidecek olması bence hiç hoş değil.’ (Vücut bütünlüğünün bozulacağından korkma kategorisi, Öğrenci 631)

‘Hayır, [organ bağışında bulunmak istemem]. Ölmeden öncede sonrada vücudumdan parça alınması beni huzursuz eder.’(Vücut bütünlüğünün bozulacağından korkma kategorisi, Öğrenci 839)

‘Hayır, [organ bağışında bulunmak istemem]. Çünkü belki sevmediğim kişiye verilir organlarım.’(Organlarının kime verileceğini bilmeme kategorisi, Öğrenci 212)

‘Hayır, [organ bağışında bulunmak istemem]. Çünkü bağışladığım organ aileme verilmeyebilir verilecek kişiyi tanımazsam kesinlikle vermem ben.’ (Organlarının kime verileceğini bilmeme kategorisi, Öğrenci 79)

‘Hayır, [organ bağışında bulunmak istemem]. Çünkü ben o esnada çok korkarım.’ (Korku hissetme kategorisi, Öğrenci 476)

‘Hayır, [organ bağışında bulunmak istemem]. Belki başkalarının yaşaması için güzel bir şeydir ama ben çok korkuyorum.’ (Korku hissetme kategorisi, Öğrenci 84)

‘Hayır, [organ bağışında bulunmak istemem]. Organlarımı bağışlarken bana zarar gelmesinden bana bir şey olmasından korkarım.’ (Korku hissetme kategorisi, Öğrenci 572)

Öğrencilerden organ bağışının önemi hakkındaki düşüncelerini ifade etmeleri istenmiştir. Açık uçlu olan bu maddede öğrencilerin verdiği cevaplar kategorize edilmiştir ve Çizelge 4.20’da sunulmuştur.

Çizelge 4. 20. Öğrencilerin organ bağışının önemi hakkındaki düşüncelerini belirten çizelge (n=850)

Organ bağışının önemi	Sayı(N)	Yüzde (%)
Toplumsal dayanışma	467	54,94
Hayat kurtarma	253	29,76
İnsanlara yardımcı olma	87	10,23
Bilime yardımcı olma	43	5,05

Çalışmaya katılan öğrencilere ‘Organ bağışının önemli olduğunu düşünüyor musunuz, Neden?’ sorusu yöneltildiğinde ve cevaplar incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun toplumsal dayanışma açısından organ bağışının önemli olduğunu düşündükleri görülmüştür. Öğrencilerden 467’si toplumsal dayanışma, 253’ü hayat kurtarma, 87’si insanlara yardımcı olma ve 43’ü bilime yardımcı olma açısından organ bağışının önemli olduğunu düşünmektedir. Yüzdeler dilime bakıldığında öğrenciler organ bağışının %54,94 oranında toplumsal dayanışma, %29,76 hayat kurtarma, %10,23 insanlara yardımcı olma ve %5,05 bilime yardımcı olma açısından önemli olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin organ bağışının önemi hakkında düşünceleri ve verdikleri cevaplardan örnekler:

‘Organ bağışı bekleyen birine organ bağışında bulunmalıyız. Çünkü ilerde bizimde organ bağışına ihtiyacımız olabilir’ (Toplumsal dayanışma kategorisi, Öğrenci 278)

‘Organ bağışı önemlidir. Çünkü belki bir gün bizimde organ bağışına ihtiyacımız olur ve ayrıca Türk toplumu bu konuda çok bilinçsiz bence bilinçlendirilmeli.’ (Toplumsal dayanışma kategorisi, Öğrenci 468)

‘Organ bağışının tabi ki önemli olduğunu düşünüyorum. Nedeni de bir insanın hayatının kaybolmasına izin vermemek için.’(Hayat kurtarma kategorisi, Öğrenci 631)

‘Organ bağışında bulunmak çok önemlidir. Çünkü bir kişinin yaşamasına sebep olabilir.’ (Hayat kurtarma kategorisi, Öğrenci 147)

‘Organ bağışının önemli olduğunu düşünüyorum çünkü birçok insanın hayatını kurtarmış oluyoruz.’ (Hayat kurtarma kategorisi, Öğrenci 632)

‘Organ bağışında bulunmak önemlidir. Mesela organ bağışında bulunarak o kişiye yardımcı olmuş oluruz. O kişiyi sevindiririz.’ (İnsanlara yardımcı olma kategorisi, Öğrenci 39).

‘Organ bağışında bulunmak önemlidir. Ben o zor durumda olan insana yardım için organlarımı bağışladım.’ (İnsanlara yardımcı olma, Öğrenci 583)

‘Evet, organ bağışısı önemli mesela benim amcamda böbrek yetmezliği var diyalize bağlanmak zorunda. Organ bağışısı ile insanlara umut olur yardım ederiz.’ (İnsanlara yardımcı olma, Öğrenci 555)

‘Organ bağışısı ile insanlar ölmez ve bu olay bilime katkı sağlar.’(Bilime yardımcı olma kategorisi, Öğrenci 65)

‘Bence çok önemlidir. Birçok insan organ bağışında bulunarak bilimin gelişmesine bile neden olabilir.’ (Bilime yardımcı olma kategorisi, Öğrenci 756)

5. TARTIŞMA

Çalışma Bingöl il merkezinde bulunan 3 farklı ortaokulun 7. Ve 8. Sınıflarında öğrenim gören 850 öğrencinin katılımı ile ortaokul öğrencilerin organ bağışısı hakkında bilgi düzeylerini ve görüşlerini incelemek amacı ile gerçekleştirildi.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %82,2'si aile içinde organ bağışısı konusunun konuşulmadığını belirtirken %17,8'i ise aile içinde organ bağışısı konusunun konuşulduğunu belirtmiştir. Benzer bir durum ilgili alanyazında da görülmüştür. Savaşer ve diğerlerinin hemşirelik son sınıf öğrencileri ile yapmış olduğu benzer çalışmada ise aile içinde organ bağışısının konuşulma durumunun konuşulmama durumuna göre daha çok olduğu gözlemlenmiştir (Savaşer ve diğerleri, 2012). Küçük yaşlarda çocukların organ bağışısı konusunda bilgilendirilmelerinin organ bağışısı konusunu çocukların evlerinde konuşulma oranlarını arttırdığı ve ailelerin de çocukları dolayısıyla organ bağışısına yönelik farkındalıklarının arttığı görülmüştür (Siebelink ve diğerleri, 2017). Ancak ülkemizde bu durumun tam aksi mevcuttur. Örneğin Gökçe ve diğerlerinin öğrenciler ve öğrenci velileriyle yaptıkları çalışmada velilerin çocukların organ bağışısı konusunda ne bildikleri konusunda bilgi sahibi olmadıkları ve çocuklarıyla herhangi bir paylaşımda bulunmadıkları görülmüştür (Gökçe ve diğerleri, 2016). Benzer şekilde bu çalışmadaki çoğu öğrenci de organ bağışısının evde konuşulmadığını ifade etmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %27,3'ü organ bağışısı konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunu ifade ederken, %11'i bilgi sahibi olmadığını ve %61,1'i organ bağışısı konusunda kısmen bilgiye sahip olduğunu ifade etmiştir. Organ bağışısı hakkında bilgi sahibi olmadığını ifade eden öğrenci sayısı oldukça az olmasına rağmen kısmen bilgi sahibi olan öğrenci sayısı oldukça fazladır. Bu durum farklı öğrenci grupları ile gerçekleştirilen çalışmaların bulguları ile paralellik göstermektedir. Örneğin, 2009 yılında Özkan ve diğerlerinin hasta yakınları ile yapmış olduğu benzer çalışmada hasta yakınlarının %55,3'ü, 2013 yılında Efil ve diğerleri (2013) sağlık çalışanları ile yaptığı çalışmada ise sağlık çalışanlarının %51,0'ı, Bölükbaş ve diğerlerinin 2004 yılında üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada ise öğrencilerin %59,5'i, Aytaş ve diğerlerinin 2011 yılında

hemşireler ile yapmış olduğu çalışmada hemşirelerin %40'ı organ bağıışı hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu belirtmiştir. (Özkan ve Yıldırım, 2009; Efil ve diğerleri, 2013; Bölükbaş ve diğerleri, 2004; Aytaş, Kartalcı ve Ünal, 2011). Doğan ve diğerlerinin üniversite öğrencilerinin organ bağıışına bakış açısı ve bilgi düzeylerini incelediği çalışmada üniversite öğrencilerinin %56,5'i organ bağıışı hakkında daha önce bilgi aldıklarını, %43,5'i ise organ bağıışı hakkında daha önce bilgi almadığını belirtmişlerdir. (Doğan ve diğerleri, 2016). Yazıcı ve diğerlerinin 2015 yılında hemşirelik öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada ise öğrencilerin %54,0'ı organ nakli ve bağıışı konusunda bilgisi olduğunu belirtirken, %46,0'ı organ nakli ve bağıışı konusunda bilgisi olmadığını belirtmiştir.(Yazıcı ve diğerleri, 2015). Yine lise öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmalarda da benzer bulgulara ulaşılmıştır. Örneğin Çetin (2013) Diyarbakır kent merkezindeki farklı türdeki liselerde (özel, fen Anadolu ve meslek lisesi) öğrenim görmekte olan öğrencilerle gerçekleştirdiği çalışmada, lise öğrencilerinin %91,7'sinin organ bağıışının tanımını yapabildiğini ancak %65,6'sının organ bağıışı için gerekli koşulları ifade edebildiklerini rapor etmiştir. Tarhan ve diğerleri (2012) lise son sınıf öğrencilerinin (N=845) %56'sının organ bağıışı konusunda bilgi sahibi olduklarını rapor etmiştir. Yapılan diğer bir çalışmada, Çetin ve Harman (2012) lise öğrencilerinin organ bağıışı ve nakli konusundaki bilgi ve tutumlarını inceledikleri çalışmada öğrencilerin az bir kısmının (%30) organ bağıışı ve nakli konusunda bilgi sahibi olduklarını belirlemiştir. Ortaokul öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmalar ise çok yenidir (Tetik ve Cebesoy, 2018) ve bu çalışmada elde edilen sonuçlara benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Organ bağıışı konusunun ortaokul fen bilimleri dersi programına 2013 yılından itibaren girdiği düşünüldüğünde öğrencilerin organ bağıışı konusundaki farkındalıklarının hala istenen seviyede olmadığı yorumu yapılabilir. Çünkü bu araştırmanın gerçekleştirildiği grup (7.ve 8. Sınıf öğrencileri), organ bağıışı ile ilgili kazanımı daha önceki dönem (7. sınıfın birinci dönemi) işlemiş olmaları beklenmektedir. Halbuki öğrencilerin çoğu, organ bağıışı konusundaki bilgilerini 'kısmen' olarak tanımlamıştır.

Bu çalışmada, öğrencilerin organ bağıışı ile ilgili bilgi edindikleri kaynaklar incelendiğinde %52 ile internet ilk sırada bulunurken, ardından % 51,2 ile ders kitabı, %43,3 ile televizyon, %17,3 ile dergi ve gazete, %11,1 ile yayın organları ve %10,2 ile organ bağıış merkezleri gelmektedir. 2013 yılında Afyon ilinde sağlık çalışanları ile yapılan çalışmada en çok sağlık kuruluşundan (%49,3), televizyon (%44,8) ve internet (%38,6)

üzerinden sağlık çalışanlarının bilgi edindikleri gözlenmiştir (Efil ve diğerleri, 2013). 2009 yılında Özkan ve diğerlerinin hasta yakınları ile yapmış olduğu çalışmada hasta yakınlarının %88,8'inin, Koçak ve diğerlerinin 2010 yılında tıp fakültesi öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin %4,7'sinin, Bölükbaş ve diğerlerinin 2004 yılında üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin %37,9'unun, Tarhan ve diğerlerinin 2013 yılında hasta yakınları ile yapmış olduğu çalışmada hasta yakınlarının %27,7'sinin televizyon ve radyodan bilgi aldıkları gözlemlenmiştir. (Bölükbaş ve diğerleri, 2004; Özkan ve Yıldırım, 2009; Koçak ve diğerleri, 2010; Tarhan ve diğerleri, 2013). Doğan ve diğerlerinin 2016 yılında üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin %19,4'ü, Yazıcı ve diğerlerinin 2015 yılında hemşirelik öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada ise öğrencilerin % 38,4'ü okul derslerinden bilgi edindiklerini belirtmişlerdir. (Doğan ve diğerleri, 2016; Yazıcı ve diğerleri, 2015). Araştırmada elde edilen sonuçların diğer araştırmadaki sonuçlardan farklı olduğu gözlenmiş olup bunun sebebinin çalışmaya katılan öğrencilerin internet erişimine sahip akıllı tahtaların bulunduğu sınıflarda eğitim almaları ve internet erişiminin telefonlarından ve evlerinde kolaylıkla sağlanabilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin organ bağışında bulunabilmek için gerekli şartları bilme durumu incelendiğinde öğrencilerin % 52,7'si organ bağışında bulunabilmek için gerekli şartları bildiğini belirtirken, %47,3'ü de organ bağışı için gerekli şartları bilmediğini belirtmiştir. Bu durum Çetin ve Harman (2012)'ün lise öğrencileriyle yaptığı çalışmaların bulgularıyla da benzerlik göstermektedir. Çetin ve Harman (2012) lise öğrencilerinin sadece %30'unun organ bağışı konusunda bilgi sahibi olduğunu belirlemiştir. 2009 yılında hasta yakınları ile yapılan bir çalışmada da, hasta yakınlarının %92,0'ının organ bağışı için gerekli şartları bilmediği ve sadece %8,0'ının ise organ bağışı için gerekli şartları bildiği bulgusuna ulaşılmıştır (Özkan ve Yılmaz, 2009). Bu durum önemli bir bulgudur. Çünkü organ bağışı konusuna küçük yaşlardan itibaren derslerde yer verilmesi gerektiğini belirten ve 10-11 yaş aralığının öğrencileri organ bağışı kavramı konusunda bilgilendirmek için en iyi yaş aralığı olduğunu rapor eden çalışmalar mevcuttur (Siebelink ve diğerleri, 2011; Siebelink ve diğerleri, 2017). Organ bağışı ile ilgili şartları bilinmesi ilerleyen yaşlarda organ bağışında bulunma isteğini arttırabilir. Örneğin Siebelink ve diğerleri (2011) organ bağışı konusunda bilgilendirme sonucunda öğrencilerin %66'sının organ bağışında bulunmak istediğini ve organ bağışı konusunu aileleriyle

tartışan öğrencilerin oranının (%43) arttığını rapor etmiştir. Benzer şekilde Çetin (2003) lise öğrencilerinin organ bağıışı konusunda bilgi sahibi olma ile organ bağıışında bulunma isteği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin organ bağıışına yönelik 7. Sınıf kazanımı doğrultusunda organ bağıışı konusunda bilgi sahibi olmaları beklendiği halde organ bağıışında bulunabilmek için gerekli şartları bilen öğrenci sayısının beklenenden az olduğu görölmüş olup bunun sebebi olarak organ bağıışı konusunun 7. Sınıf Fen Bilimleri dersinde sadece tek kazanımla verilmiş olması gösterilebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %93,2'si organ bağıışında bulunmak için 18 yaşını doldurmuş olmak gerektiğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, organ bağıışında bulunabilmek için gerekli tek şart 18 yaşını doldurmuş olmak değildir. 2238 Sayılı Organ ve Doku Alınması, saklanması, aşılması ve nakli hakkındaki kanun çerçevesinde organ bağıışında bulunmak isteyen bireylerin ayrıca akli melekelerinin yerine olması da gerekmektedir (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2238.pdf>). Yine ölkemizde bağıış kartı olsa bile beyin ölümlü gerçekleşmesi durumunda bireyin birinci derece yakınlarından etik olarak izninin alınması da gerekmektedir. Ayrıca bağıışta bulunulmak istenen organın sağlıklı olması ve kişinin organ bağıışına engel herhangi bir hastalığının olmaması da gerekmektedir (Polat, 2018). Dolayısıyla bu çalışmaya katılan öğrenciler, organ bağıışına yönelik şartlardan bazılarını ifade edebilirken tamamını ifade eden öğrenci bulunmamaktadır. Bu durum da öğrencilerin organ bağıışı konusunda gerekli şartları kısmen bildiği şeklinde yorumlanabilir. Bu durum, ilgili alan yazımdaki bulgularla paralellik göstermektedir. Örneğin, Gökçe ve diğerlerinin 2016 yılında yapmış olduğu çalışmada ise çalışmaya katılan öğrencilerin çoğu organ bağıışı için 18 yaşından büyük olmaları gerektiğini ifade etmiştir ancak gerekli diğer şartları belirtmemiştir (Gökçe ve diğerleri, 2016).

Günümüzde kalp, akciğer, karaciğer, böbrek, pankreas, ince bağırsak, kemik iliği, kan, deri, kornea gibi yaşamsal önemi olan pek çok organ nakilleri gerçekleştirilebilmektedir. bu çalışmada nakli yapılabilen organlar arasında öğrenciler tarafından en çok belirtilen böbrektir (%76,5). Öğrencilere hangi organlar bağıışlanabilir sorusu yöneltildiğinde öğrencilerin %76,5'i böbrek, %68,4'ü karaciğer, %51,8'i kalp, %41,6'sı kemik iliği, %37,1'i hepsi ve %29,5'i kornea cevabını vermiştir. Bu konuda bu çalışmada elde edilen bulgulara paralel bulgular mevcuttur ancak ilgili alan yazın daha çok

sağlık personeli ile gerçekleştirilmiştir. Örneğin, Kara ve diğerlerinin 2012 yılında sağlık personeli ile yaptığı çalışmada ise nakli yapılabilen organlara sağlık personellerinin tümü böbrek, %82,8'i kalp, %80'i karaciğer, %77,7 kemik iliği, %73,7 kornea, %36,7'si deri, %27,6'sı akciğer ve %26,1'i pankreas cevabını vermiştir (Kara ve diğerleri, 2012). Efil ve diğerleri sağlık çalışanları ve halk ile yaptığı çalışmada sağlık çalışanlarının büyük çoğunluğu kalp, akciğer, ince bağırsak, böbrek, karaciğer, kornea ve kalp kapakçığının hepsinin bağışlanabileceğini düşündüklerini belirtmişlerdir (Efil ve diğerleri, 2013). Bu çalışmada bağışlanabilir böbrek, karaciğer, kornea, kemik iliği ve kalp dahil olmak üzere bu organların hepsi diyen öğrencilerin oranı %37,1'dir ve bu da öğrencilerin bağışlanabilen organların hangileri olduğunu kısmen bildiğini göstermektedir. Özellikle sosyal medya ve televizyon gibi yayın organlarında bazı oranların nakline yönelik daha fazla haberin yer alması katılımcıların büyük çoğunluğunun böbrek nakli yapıldığını bilmesinin ancak kornea naklinin yapıldığını bilmemesinin nedeni olabilir. Nitekim bu çalışmaya katılan öğrencilerin önemli bir kısmı organ bağıışı hakkındaki bilgilerini televizyondan (%43,3) ve internetten (%52) edindiklerini belirtmişlerdir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin organ bağıışı için nerelere başvurulması gerektiğini bilme durumları incelendiğinde ise öğrencilerin %43,8'i organ bağıışı için nerelere başvurması gerektiğini bildiğini ifade ederken, %56,2'si organ bağıışı için nerelere başvurması gerektiğini bilmediğini ifade etmiştir. Bu bulgu, farklı örnekleme gerçekleşen diğer çalışmaların bulguları ile de paralellik göstermektedir. Örneğin, Kara ve diğerlerinin sağlık personelleri ile yapmış olduğu benzer çalışmada ise sağlık personellerinin %60,4'ü organ bağıışının nerede ve nasıl yapıldığını bilmediğini, %30,6'sı ise organ bağıışının nerede ve nasıl yapıldığını bildiğini ifade etmiştir. (Kara ve diğerleri, 2012). 2010 yılında öğretim üyelerinin organ bağıışına bakış açısının incelendiği çalışmada öğretim elemanlarının %41,5'i bağıışın nereden yapıldığını bildiğini ifade ederken, %24,5'i bağıışın nereden yapıldığını bilmediğini ifade etmiştir (Şıpkın, ve diğerleri, 2009).

Araştırma kapsamında bulunan öğrencilerden %70,1'i organ bağıışı için her durumda vericinin ailesi ile birlikte izin alınması gerektiğini, % 27,5'i verici karar verecek durumda/yaşta ise kendinden izin alınması gerektiğini ve %2,4'ü ise izin almaya gerek olmadığını belirtmiştir. 2238 Sayılı Organ ve Doku Alınması, saklanması, aşılması ve nakli hakkındaki kanun çerçevesinde organ bağıışında bulunmak isteyen bireylerin bilinçli ve tesirden uzak şekilde yazılı ve imzalı veya iki tanık önünde yapılan beyan ile imzalanan

tutanağın bir doktor tarafından onaylanması gerekmektedir. (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2238.pdf>). Yine ülkemizde bağış kartı olsa bile beyin ölümü gerçekleşmesi durumunda bireyin birinci derece yakınlarından etik olarak izninin alınması da gerekmektedir. Bu durumda bu çalışmaya katılan öğrencilerin %70'inin verdiği 'vericinin ailesi ile birlikte izin alınması gerektiğini' şeklindeki cevabı doğru değildir. Bu durum da öğrencilerin organ bağışı için gerekli şartların bilmediği şeklinde yorumlanabilir. İlgili alan yazında da benzer bulgular söz konusudur. Kara ve diğerlerinin 2012 yılında sağlık personeli ile yaptığı çalışmada ise sağlık personelinin % 58,6'sı hem ölen kişi organlarını bağışlamış olmalı hem de ailenin izni olmalı, % 26,9'u ölen kişinin ailesinden izin almak gerektiğini, % 1,9'u ise herhangi bir izne gerek olmadığını belirtmiştir. (Kara ve diğerleri, 2012).

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin büyük çoğunluğu (%80,9) organ bağışına derslerinde yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Organ bağışı konusuna derslerde yer verilmesi önemli bir konudur. Çünkü yapılan çalışmalar 10-11 yaş aralığının organ bağışı konusunda öğrenciler bilgilendirmek açısından önemli olduğunu göstermektedir (Siebelink ve diğerleri, 2018). Ayrıca organ bağışına yönelik eğitsel çalışmaların öğrencilerin bilgi ve tutumlarını olumlu yönde etkilediğini gösteren çalışmalar da mevcuttur (Milaniak ve diğerleri, 2010; Reville ve diğerleri, 2013; Shu ve diğerleri, 2011; Tarhan ve diğerleri, 2012). Yine bu çalışmaya katılan öğrencilere derslerinde organ bağışına yer verilip verilmediği sorulmuş ve öğrencilerin %28,1'i derslerinde organ bağışı ve nakline yönelik konulara yer verildiğini düşünmekte, %24,4'ü ise derslerinde organ bağışı ve nakline yönelik konulara yer verildiğini düşünmemekte iken %32,7'sinin ise kısmen yer verildiğini düşündüğü bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulguya benzer bir bulgu, sağlık alanlarında eğitim görmekte olan öğrencilerle de elde edilmiştir. Yazıcı ve diğerlerinin (2015) hemşirelik öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin %77,0'ı öğrenimleri esnasında organ nakli ve bağışı konusunda verilen bilginin yeterli olmadığını düşünmekte iken %23'ü ise verilen bilginin yeterli olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. (Yazıcı ve diğerleri, 2015).

Araştırma kapsamında bulunan öğrencilerin %81,6'sının organ bağışı konusunda bilgi almak istediği, %18,4'ünün ise organ bağışı konusunda bilgi almak istemediği ifade edilmiştir. Her ne kadar organ bağışı, fen bilimleri dersi programında olsa da ve katılan öğrenciler bu konuyla ilgili bilgi almış olsalar da öğrencilerin önemli bir kısmı daha fazla bilgi almak istemektedir. Bu durum organ bağışı konusunun 7. Sınıf Fen Bilimleri dersinde

sadece tek kazanımla verilmiş olmasından kaynaklanıyor olabilir. Yapılan çalışmalar organ bağışında bulunma isteği ile organ bağışı konusunda bilgi sahibi olma arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir (Çetin, 2003). Dolayısıyla öğrencilerin bu konuda bilgilendirilmesi ileride organ bağışında bulunmak isteyen bireylerin sayısında artış sağlayabilir. Bu nedenle öğrencilerin ilgileri doğrultusunda eğitsel programlara yer verilmesi önemlidir.

Bu araştırmaya katılan öğrencilerin hangi kaynaklardan bilgi almak istedikleri incelendiğinde %75,4 ile ilk sırada doktor yer alırken bu oranı %14,2 ile hemşire ve %8,7 ile din görevlisi takip etmektedir. Öğrencilerin %22,9'u ise 'hepsi' seçeneğini işaretlemiştir. Her ne kadar organ bağışı bilimsel bir konu olsa da toplumun hassasiyet gösterdiği bir konudur. Nitekim yapılan çalışmalar katılımcıların organ bağışında bulunmak istememe nedenlerinden biri olarak 'dinen sakıncalı olması' ve 'örf-adetlerin baskısı' gibi nedenler sunmuşlardır (Çetin ve Harman, 2012; Kavurmacı ve diğerleri, 2014; Kılıç ve diğerleri, 2010; Sıpkın ve diğerleri, 2010; Toru ve Ayada, 2014). Bu nedenle bu konu derslerde alınırken sadece bilimsel yönü değil sosyal yönü de ele alınmalıdır. Zaten Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı da organ bağışının caiz olduğu yönünde bir kararı vardır (<http://www2.diyamet.gov.tr/dinileriyuksekkurulu/Sayfalar/OrganNakli.aspx>). Bu karar 2013 yılında alınmıştır. Ancak toplum tarafından henüz yaygın olarak bilinmemektedir. Bu nedenle derslerde ele alınan bu konunun çok yönlü ele alınması önem arz etmektedir.

Bu çalışmaya katılan ortaokul öğrencilerin %72,21'i organ bağışlamayı düşündüklerini, %29,62'si ise organ bağışlamayı düşünmediklerini belirtmişlerdir. Bu çalışmada elde edilen bulgular alan yazınla paralellik göstermektedir. Benzer şekilde, Doğan ve diğerlerinin 2016 yılında üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin %38,7'si, 2009 yılında Özkan ve diğerlerinin hasta yakınları ile yapmış olduğu çalışmada hasta yakınlarının %75,4'ü, 2009 yılında Şıpkın ve diğerlerinin öğretim elemanları ile yaptığı çalışmada öğretim elemanlarının % 53,7'si, 2015 yılında Yazıcı ve diğerlerinin hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmada ise öğrencilerin %50,3'ü, Bölükbaş ve diğerlerinin 2004 yılında üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin %59,6'sı, Aytas ve diğerlerinin 2011 yılında hemşireler ile yapmış olduğu çalışmada hemşirelerin %42,0'ı organ bağışında bulunmak istediğini belirtmişlerdir. (Doğan ve diğerleri, 2016; Özkan ve Yılmaz, 2009; Şıpkın, Şen, Akan ve Malak, 2009;

Yazıcı ve diğerleri, 2015; Bölükbaş, Eyüpoğlu ve Kurt, 2004; Aytaş, Kartalıcı ve Ünal, 2011).

Çalışmaya katılan öğrencilerin organlarını neden bağışlamak istediği incelendiğinde ilk sırayı %35,5 oranla ‘Hayat Kurtarma’, ikinci sırayı %28,35 oranla ‘Dini Duygular’, üçüncü sırayı %5,52 oranla ‘İnsanlara yardımcı olma’ ve dördüncü sırayı %3,29 oranla ‘Bilime yardımcı olma’ almıştır. Özkan ve diğerlerinin 2009 yılında hasta yakınları ile yapmış olduğu çalışmada hasta yakınlarının %74,9’u, Efil ve diğerlerinin 2013 yılında sağlık çalışanları ile yapmış olduğu çalışmada sağlık çalışanlarının %85,2’si, Yazıcı ve diğerlerinin 2015 yılında hemşirelik öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin %57,6’sı, Koçak ve diğerlerinin 2010 yılında tıp fakültesi öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinin %38,5’i ‘Hayat kurtarma’ sebebi ile organ bağışında bulunmak istediklerini belirtmişlerdir.(Yazıcı ve diğerleri, 2015; Koçak ve diğerleri, 2010; Özkan ve Yılmaz, 2009; Efil ve diğerleri, 2013). 2009 yılında hasta yakınları ile yapılmış olan çalışmada hasta yakınlarının %42,9’u, 2016 yılında üniversite öğrencileri ile yapılmış olan çalışmada üniversite öğrencilerinin %49,5’i,2015 yılında hemşirelik öğrencileri ile yapılmış olan çalışmada hemşirelik öğrencilerinin %24,3’ü insani görev ve insani hizmet olarak organ bağışında bulunmak istediklerini belirtmişlerdir. (Yazıcı ve diğerleri, 2015; Özkan ve Yılmaz, 2009; Doğan ve diğerleri, 2016). Bölükbaş ve diğerlerinin 2004 yılında üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin %26,9’u, Tarhan ve diğerlerinin 2013 yılında hasta yakınları ile yapmış olduğu çalışmada hasta yakınlarının % 5,3’ü, Özkan ve diğerlerinin 2009 yılında hasta yakınları ile yapmış olduğu çalışmada hasta yakınlarının %39,9’u, Koçak ve diğerlerinin 2010 yılında tıp fakültesi öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinin %12,5’i organlarının çürüyüp gitmesinden bir işe yaramasını düşündüğü için organ bağışında bulunmak istediklerini belirtmişlerdir. (Özkan ve Yılmaz, 2009; Bölükbaş, Eyüpoğlu ve Kurt, 2004; Tarhan ve diğerleri, 2013; Koçak ve diğerleri, 2010). 2015 yılında hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmada hemşirelik öğrencilerinin %15,3’ü, 2016 yılında üniversite öğrenciler ile yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerinin %28,7’si öldükten sonra bir parçasının yaşamasını istedikleri için organ bağışında bulunmak istediklerini belirtmişlerdir. (Yazıcı ve diğerleri, 2015; Doğan ve diğerleri, 2016).

Araştırmaya kapsamında bulunan öğrencilerin organ bağışında bulunmak istememe nedenleri incelendiğinde %12,11'i 'Vücut bütünlüğü bozulacağından', %11,05'i 'Ailesinin organ bağışına karşı olması', %3,76'sı 'Organlarının kime verileceğini bilmeme' ve %2,70'i 'Korku hissetme' gibi nedenlerle organlarını bağışlamayı düşünmediklerini belirtmişlerdir. Yazıcı ve diğerlerinin yaptığı benzer çalışmada ise araştırmaya katılanların %46,9'u, Efil ve diğerlerinin 2013 yılında sağlık çalışanları ile yapmış olduğu çalışmada sağlık çalışanlarının %36,1'i 'Cesedine müdahale yaptırmak istememe' nedeni ile organ bağışında bulunmayı düşünmediklerini belirtmişlerdir. (Efil, Şişe, Üzel ve Eser, 2013; Yazıcı ve diğerleri, 2015).

Bölükbaş ve diğerlerinin 2004 yılında üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin %29,6'sı, Tarhan ve diğerlerinin 2013 yılında hasta yakınları ile yapmış olduğu çalışmada hasta yakınlarının %5,8'i, Özkan ve diğerlerinin 2009 yılında hasta yakınları ile yapmış olduğu çalışmada hasta yakınlarının %9,5'i, Yaşar ve diğerlerinin 2008 yılında meslek yüksekokulu öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin %30,2'si vücut bütünlüğünün bozulmasını istemediği için organ bağışında bulunmak istemediğini ifade etmiştir. (Bölükbaş, Eyüpoğlu ve Kurt, 2004; Yaşar ve diğerleri, 2008; Özkan ve Yılmaz, 2009; Tarhan ve diğerleri, 2013). 2004 yılında üniversite öğrencileri ile yapılmış olan bir çalışmada öğrencilerin %21,5'i, 2013 yılında hasta yakınları ile yapılmış olan bir çalışmada hasta yakınlarının %23,8'i, 2009 yılında hasta yakınları ile yapılmış olan bir çalışmada hasta yakınlarının %6,8'i korku nedeni ile organ bağışında bulunmayı düşünmediklerini belirtmişlerdir. (Bölükbaş ve diğerleri, 2004; Özkan ve Yılmaz, 2009; Tarhan ve diğerleri, 2013). Özkan ve diğerlerinin hasta yakınları ile yapmış olduğu çalışmada hasta yakınlarının %3,0'ı, Yazıcı ve diğerlerinin hemşirelik öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin %12,2'si ailenin organ bağışına karşı olması nedeni ile organ bağışında bulunmak istemediklerini belirtmişlerdir. (Özkan ve Yılmaz, 2009; Yazıcı ve diğerleri, 2015). 2009 yılında hasta yakınları ile yapılmış olan bir çalışmada hasta yakınlarının %8,3'ü, 2015 yılında hemşirelik öğrencileri ile yapılmış olan bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin %24,5'i, sağlık çalışanlarının %24,0'ı dini inanç gereği organ bağışında bulunmak istemediklerini belirtmişlerdir. (Özkan ve Yılmaz, 2009; Efil ve diğerleri, 2013; Yazıcı ve diğerleri, 2015). Bu araştırmada elde edilen öğrencilerin organ bağışında bulunmama nedenlerine ilişkin bulgular, ilgili alan yazın ile paralellik göstermektedir.

6. SONUÇ / SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçları ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde çalışmaya katılan öğrencilerin;

- %51,2'sinin erkek, %48,8'inin kız öğrenci olduğu
- %55,1'inin 7. Sınıf, %44,9'unun 8. Sınıf öğrencisi olduğu
- %91,3'ünün il merkezinde yaşadığı
- %33,6'sının annesi ilkokul mezunu iken %17'sinin annesinin okuryazar olmadığı
- %27,2'sinin babası lise mezunu iken, %4,4'ünün babasının okuryazar olmadığı
- %24,8'inin aylık geliri 750-1500 TL arasında iken, %23,3'ünün aylık geliri 1500-2250 TL arasında olduğu belirlendi.

Çalışmada elde edilen verilere göre öğrencilerin;

- %88'inin babasında %87,1'inin annesinde kronik herhangi bir hastalık bulunmadığı
- %82,2'sinin ailesinde organ bağıışı ile ilgili konular konuşulmadığı
- %86,2'sinin ailesinde veya çevresinde organ bağıışında bulunan kimse olmadığı
- %92,5'inin ailesinde veya çevresinde organ bağıışı bekleyen kimse olmadığı
- %61,1'inin organ bağıışı hakkında 'kısmen' bilgiye sahip olduğu
- %52'sinin internette, %51,2'sinin ders kitabından %43,3'ünün televizyondan organ bağıışı hakkında bilgi edindikleri
- %52,7'sinin organ bağıışı hakkında gerekli şartları bildiğini,
- %49,41'i organ bağıışında bulunabilmek için '18 yaşını doldurmuş olmak' gerektiğini, %44,70'i ise organ bağıışında bulunabilmek için 'sağlıklı olmak' gerektiğini
- %93,2'si organ bağıışında bulunabilmek için doldurulması gereken yaşın 18 olduğunu
- %76,5'i böbrek, %68,4'ü karaciğer, %51,8'i kalbin bağıışlanabilecek organlar arasında olduğunu
- %56,2'si organ bağıışı için nereye başvurulacağını bilmediğini
- %70,1'i organ bağıışı için her durumda vericinin ailesi ile birlikte izin alınması gerektiğini

- %80,9'u organ bağışı ve nakli konusuna derslerinde yer verilmesi gerektiğini
- %28,1'i derslerinde organ nakli ve bağışı konusuna derslerinde yer verildiğini düşünürken, %32,7'si organ bağışı ve nakli konusuna derslerinde kısmen yer verildiğini
- %81,6'sı organ bağışı ve nakli konusunda bilgi almak istediğini
- %75,4'ü organ bağışı konusunda doktorlardan bilgi almak istediğini
- %35,07'si hayat kurtarma, %28,36'sı dini duygular nedeni ile organ bağışında bulunmak istediğini
- %12,11'i vücut bütünlüğü bozulacağından, %11,05'i ailenin organ bağışına karşı olmasından dolayı organ bağışında bulunmak istemediğini
- %54,94'ü toplumsal dayanışma açısından, %29,76'sı hayat kurtarma açısından organ bağışının önemli olduğunu belirtmiştir.

6.1. Öneriler

- Eğitim programlarında organ bağışı konusuna yer verilip sürekliliği sağlanarak, organ bağış haftasında eğitim ve seminerler verilerek bireylerin olumlu davranış geliştirmesi sağlanabilir.
- İnternet, televizyon gibi görsel medya üzerinden yönlendirici programlar yapılarak bireylerin organ bağışına olumlu davranış geliştirilmesi sağlanabilir.
- Okullara sağlık çalışanları davet edilerek öğrencilerin organ bağışı konusunda ayrıntılı bilgi edinmeleri sağlanabilir.
- Organ bağışı konusuna aile içinde yer verildiğinde toplumun organ bağışı konusunda bilinçlenmesi sağlanabilir.
- Sonuçları genişletmek amacı ile daha geniş gruplarla araştırma yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akıncı Ş. (1996) Türk Özel Hukukunda İnsan Kökenli Biyolojik Madde (Organ-Doku) Nakli Kavramı ve Bundan Doğan Hukuki Sonuçlar, *Ankara*, 55.
- Akış, M., Katırcı, E., Uludağ, H., ve ark. (2008). Süleyman Demirel Üniversitesi personelinin organ doku bağıışı ve nakli konusundaki bilgi ve tutumları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 15, 28-33.
- Aksoy G, Kanan N, ve Akyolcu N. (1992) Organ Transplantasyonlarında Hemşirelik Bakımı, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 510-511.
- Ay Kaşıkçı, N. (2010). *Lise öğrencilerinin organ bağıışına bakışı*. (yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Aytaş, Ö., Kartalcı, Ş., ve Ünal, S. (2011). Bir grup hemşirenin sosyodemografik verileri ve tükenmişlik düzeyleri bağlamında organ bağıışına bakış açıları. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 18(1), 26-32.
- Balcı, E., ve Şahingöz, M. (2014). Hemşirelerin organ bağıışına bakışları. *Cumhuriyet Medical Journal*, 36(4), 503-511.
- Bedi, K. K., Hakeem, A. R., Dave, R., Lewington, A., Sanfey, H., & Ahmad, N. (2015). Survey of the knowledge, perception, and attitude of medical students at the University of Leeds toward organ donation and transplantation. *Transplantation Proceedings*, 47(2), 247-260.
- Bozoklar A. (2001) Donör Tespiti, Organ Nakli Koordinasyon El Kitabı, Antalya, 38-40.
- Bölükbaş, N., Eyüpoğlu, A., ve Kurt, P. (2004). Organ bağıışı hakkında üniversite öğrencilerinin düşünceleri. *Journal of Experimental and Clinical Medicine*, 21(2), 73-77.
- Burra, P., De Bona, M., Canova, D., D'Aloiso, M. C., Germani, G., Rumiati, R., ... & Ancona, E. (2005). Changing attitude to organ donation and transplantation in university students during the years of medical school in Italy. *Transplantation Proceedings*, 37(2), 547-550.

- Çetin, G., ve Harman, Ö. (2012). Lise öğrencilerinin organ nakli ve organ bağıışı konusundaki bilgi ve tutumları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 172-177.
- Çetin, Y. (2013). *Diyarbakır kent merkezinde bulunan ortaöğretim öğrencilerinin organ bağıışı ile ilgili bilgi düzeyi ve tutumları*. (Uzmanlık tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ
- Demircioğlu, N. (2011). *Dini farklılıkların organ bağıışına etkisi*. (yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Demir Doğan, M., Uzun, İ., Kaya, N., Ekinci, H., ve Altunkaynak, M. (2016). Üniversite öğrencilerinin organ bağıışına bakış açısı ve bilgi düzeyleri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(2), 99-105.
- Doğan P., Toprak D. (2009). Organ nakli tanımı, kapsamı, dini ve kanuni yönü. *Aile Hekimliği Dergisi*, 3(2),1-8
- Doğan, P. (2009). *Afyon Kocatepe Üniversitesi öğrencilerinin organ bağıışı konusundaki bilgi tutum ve davranışları*. (yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Ankara.
- Efil, S., Sise, S., Üzel, H., ve Eser, O. (2013). Afyon ilinde halkın ve Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi sağlık çalışanlarının organ bağıışı konusuna ilgilerinin değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(3), 361-384.
- Evren Yapıcıoğlu, A. (2016). Fen bilimleri öğretmen adaylarının sosyobilimsel durum temelli öğretim yaklaşımı uygulamalarına yönelik görüşleri ve çalışmalarına yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 132-151.
- Genç R. (2009). Türkiye’de ve Dünyada Organ Transplantasyon Cerrahisi: Transplantasyon Lojistiğinin Yönetimi. *Ulusal Cerrahi Dergisi*, 25(1): 40-44.
- Gökçe, N., Özer, H., ve Kilci, Z. (2016). Organ donation according to the students and their families in example of the social studies course. *Anadolu Journal Of Educational Sciences International*, 6(1), 84-109.
- Göz, F., ve Güreli, Ş.Ş. (2007). Yoğun bakım hemşirelerinin organ bağıışı ile ilgili düşünceleri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2, 77-88.
- Gülây H. (1996) Böbrek Nakline Hazırlık, *Aktüel Tıp Dergisi*, 1(1), 42-44
- Harman, G., ve Çökelez, A. (2017). Fen bilgisi öğretmen adaylarının sosyo-bilimsel bir konu olan organ bağıışına yönelik metaforik algıları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 55-70.

- Kara, S, Salman, Z, ve Öngel, K. (2012). Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi sağlık personelinin organ bağışına bakışı. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 11(1), 33-9.
- Karaman, A. (2015). *Yoğun bakım hemşirelerinin beyin ölümü gerçekleşen hasta ailelerini/yakınlarını organ bağışına yönlendirmedeki rolü.* (yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kayıkçı N., 2010, Lise Öğrencilerinin Organ Bağışına Bakışı Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Keçecioğlu NB. (2003). Organ Bağış ve Sayısını Artırmak İçin Uzun Vadeli Yatırım: Toplum Eğitimi. *Diyaliz, Transplantasyon ve Yanık Dergisi*, 14(3), 163-166.
- Kemaloğlu B. (2013). Türkiye’de Organ Bağış ve Organ Nakli. *Organ Nakli Koordinatörleri Derneği Yayını*, 1, 4-9.
- Kılıç, S., Koçak, N., Türker, T., Gürpınar, H., Gülerik, D., ve Okulu, G. H. Y. (2010). Kız üniversite öğrencilerinin organ bağış konusundaki tutumları ve bu tutumlarına etki eden faktörler. *Gülhane Tıp Dergisi*, 52(1), 36-40.
- Klop, T., & Severiens, S. (2007). An exploration of attitudes towards modern biotechnology: A study among Dutch secondary school students. *International Journal of Science Education*, 29(5), 663-679.
- Koçak, A., Aktaş, E. Ö., Şenol, E., Kaya, A., ve Bilgin, U. E. (2010). Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin organ nakli ve bağış hakkındaki bilgi düzeyi. *Ege Tıp Dergisi*, 49(3), 153-160.
- Kutlay N. (1994) Yasayanla Yasayan Etik Açısından Organ ve Doku Aktarımı. Türkiye Organ Nakli Derneği II. Bilimsel Transplantasyon Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara, 245-255
- Milaniak, I., Przybylowski, P., Wierzbicki, K., & Sadowski, J. (2010). Organ transplant education: the way to form altruistic behaviors among secondary school students toward organ donation. *Transplantation Proceedings*, 42(1), 130-133.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2013). *Fen bilimleri dersi öğretim programı. (İlkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Organ, Doku Nakli ve Diyaliz Hizmetleri Daire Başkanlığı (2016). *TODS*, <https://organ.saglik.gov.tr/web>
- Özdağ N. (2001). Organ nakli ve bağışına toplumun bakışı. *C.U. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 5, 46-55.

- Özer, F. G., Karamanoğlu, A. Y., Beydağ, K. D., Fidancıoğlu, H., Akıncı, E., Şanlı, İ., ... ve Uruk, S. (2008). Sağlık yüksekokulunda öğrenim gören bir grup öğrencinin organ nakli/bağışına yönelik görüşleri ve bilgi düzeylerine eğitimin etkisi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 7(1), 39-46.
- Özkan, S., ve Yılmaz, E. (2009). Hasta yakınlarının organ bağışı ile ilgili bilgi ve tutumları. *Aile ve Toplum*, 11(5), 18-29.
- Reville, P., Zhao, C., Perez, T., Nowacki, A. S., Phillips, D., Bowen, G., ... & Askar, M. (2013). A student leadership model for promoting educational programs in organ donation and transplantation. *Transplantation Proceedings*, 45(4), 1287-1294.
- Sadler, T. D., & Zeidler, D. L. (2004). The morality of socioscientific issues: Construal and resolution of genetic engineering dilemmas. *Science education*, 88(1), 4-27.
- Sadler, T. D., ve Zeidler, D. L. (2005). Patterns of informal reasoning in the context of socioscientific decision making. *Journal of Research in Science Teaching*, 42(1), 112-138.
- Sanner, M. A. (2002). A Swedish survey of young people's views on organ donation and transplantation. *Transplant International*, 15(12), 641-648.
- Savaşer, S., Mutlu, B., Çağlar, S., Doğan, Z., ve Canbulat, N. (2012). Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin organ bağışına bakışları. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 20(1), 1-9.
- Saylan, A. (2014). *Relationships among pre-service science teachers' epistemological beliefs, knowledge level and trustworthiness on information sources: Climate change, nuclear energy, and organ donation and transplantation* (Unpublished Master's Thesis) Middle East Technical University, Ankara.
- Shu, J., Fok, T., Mussen, L., Mohamed, M., Weernink, C., Abbott, C., ... & Luke, P. P. W. (2011). Impact of the educational resource one life... many gifts on attitudes of secondary school students towards organ and tissue donation and transplantation. *In Transplantation Proceedings*, 43(5), 1418-1420.
- Siebelink, M. J., Geerts, E. A., Albers, M. J., Roodbol, P. F., & van de Wiel, H. B. (2011). Children's opinions about organ donation: A first step to assent?. *The European Journal of Public Health*, 22(4), 529-533.
- Siebelink, M. J., Verhagen, A. E., Roodbol, P. F., Albers, M. J., & Van de Wiel, H. B. (2017). Education on organ donation and transplantation in primary school; Teachers' support and the first results of a teaching module. *PloS One*, 12(5), 2-9.

- Şahin, A. (2016). *Bir tıp fakültesi 1. ve 6. Sınıf öğrencilerinin organ bağıışı hakkında bilgi, tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi*. (Uzmanlık tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ
- Şen, H., & Özaydın, Ö. (2004). Eskişehir ilindeki bireylerin organ bağıışı hakkındaki düşünceleri ile sosyo-ekonomik nitelikleri arasındaki ilişki yapısının incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 96-116.
- Şen, Z. (2015). *Hemşirelik öğrencilerinin organ bağıışı ve organ nakli konusundaki düşüncelerine aile ve eğitimin etkisinin araştırılması*. (yüksek lisans tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul.
- Şentürk, E. N. (2014). *Organ doku nakli ve organ bağıışının boyutları: Türkiye uygulaması*. (yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, Ankara.
- Şıpkın, S., Şen, B., Akan, S., & Malak, A. T. (2010). Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim elemanlarının organ bağıışına bakış açılarının incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 11(1), 19-25.
- Tarhan, M., Dalar, L., Yıldırımoglu, H., Sayar, A., & Altın, S. (2012). Zeytinburnu İlçesi'nde lise son sınıfta öğrenim gören öğrencilerin organ nakli ve bağıışına yönelik bilgi düzeyleri ve tutumlarına bilgilendirmenin etkisi. *Yoğun Bakım Dergisi*, 3, 27-35.
- Tepahan, S. ve Elmas, İ. (2014). Türkiye'de Beyin Ölümü Tanısına Güven Sorunu ve Organ Bağıışına Yansımaları. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 18(1)
- Tetik, S., & Cebesoy, Ü. B. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Organ Bağıışına ve Nakline Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science/Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(3), 486-506. doi: <http://dx.doi.org/10.30831/akukeg.356798>
- Tokay Arğan, M. (2007). *Organ bağıışını artırmada sosyal pazarlama yaklaşımı: Organ bağıışına yönelik bir tutum araştırması*. (Doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Topaloğlu, M. Y., ve Kıyıcı, F. B. (2018). Okul Dışı Öğrenme Ortamlarında Yürütülen Etkinliklerin Öğrencilerin Sosyobilimsel Konulara İlişkin Görüşlerine Etkisi: Organ Bağıışı ve GDO1. *E-International Journal of Educational Research*, 9(1), 36-50.
- Topçu, M. S. (2010). Development of Attitudes towards Socioscientific Issues Scale for undergraduate students. *Evaluation and Research in Education*, 23(1), 51-67.

- Toraman, S., ve Aydın, H. (2013). Öğretmen Adaylarının Fen-Teknoloji-Toplum-Çevre İlişkilendirmelerine Yönelik Görüşleri *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 146-170.
- Toru, Ü., & Ayada, C. (2015). Dumlupınar Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin organ bağıışı ve transplantasyona bakış açıları. *International Journal of Basic and Clinical Medicine*, 3(1), 9-15.
- Türkiye Organ Nakli Vakfı 2017. [TONV], <http://www.tonv.org.tr/tr/organ-bagisi/istatistikler/>
- Yaşar, M., Oğur, R., Uçar, M., Göçgeldi, E., Yaren, H., Tekbaş, Ö. F., & Korkmaz, A. (2008). Bir Sağlık Meslek Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin organ bağıışı konusundaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörler. *Genel Tıp Dergisi*, 18(1), 33-37.
- Yazıcı, S. Ö., Kavak, H. O., Kaya, E., Tekin, A., & Kalaycı, I. (2015). Hemşirelik öğrencilerinin organ nakli ve bağıışı konusunda bilgi ve düşüncelerinin belirlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 66-76
- Yeter E., ve Demirtaş S. (2010) *Organ Nakilleri ve Organ Bağıışının Önemi*. <http://kisi.deu.edu.tr/bulent.cavas/ders/bok3.pdf>, 2010, 1-22.
- Yurdakök M. (2002).Transplantasyon Tarihi. *Katkı Pediatri Dergisi* 23(5-6), 461-8.

EKLER

EK-1. Anket Formu

Değerli öğrenciler,

Ortaokul Öğrencilerinin Organ Bağıışı ve Nakline yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla bir araştırma yapıyorum. Aşağıda verilen tüm soruları dikkatle okuyarak yanıtlamanızı ve size uygun seçeneği işaretleyerek belirtmeniz bizim için önemlidir. Cevaplarınız gizli kalacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ediyorum.

Yüksek Lisans Öğrencisi

Seda TETİK

1. Cinsiyetiniz:

Kız () Erkek ()

2. Sınıf Seviyeniz:

7 () 8 ()

3. Ailenizin yerleşim yeri:

Köy () Kasaba () İlçe () İl merkezi ()

4. Annenizin öğrenim durumu:

Okuryazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise ()
Üniversite ()

5. Babanızın öğrenim durumu:

Okuryazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise ()
Üniversite ()

6. Ailenin gelir durumu

0-750 TL () 750-1500 TL ()
1500-2250 () 2250-3000 TL () 3000 ve üzeri ()

7. Babanızda kronik hastalık (yaşam boyu düzelme göstermeyen diyabet, hipertansiyon, astım, metabolik sendrom veya KOAH gibi) olma durumu:

Var () Yok ()

8. Annede kronik hastalık (yaşam boyu düzelme göstermeyen diyabet, hipertansiyon, astım, metabolik sendrom veya KOAH gibi) olma durumu:

EK-1.(Devam) Anket Formu

Var () Yok ()

9. Aile içinde organ bağışlama ile ilgili konular konuşulur mu?

Evet () Hayır()

10. Ailenizde veya çevrenizde organ bağışında bulunan birisi var mı?

Evet () Hayır ()

11. Ailenizde veya çevrenizde organ bağışı bekleyen birisi var mı?

Evet () Hayır ()

12. Organ bağışı hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?

Evet () Hayır () Kısmen ()

13. Organ bağışı hakkında bilgilerinizi hangi kaynaklardan edindiniz?

Yayın organları () İnternet ()

Ders kitapları () Televizyon ()

Organ bağış merkezleri () Diğer (Belirtiniz)

Dergi ve gazete ()

14. Organ bağışı için gerekli şartları biliyor musunuz?

Evet () Hayır ()

15. Organ bağışında bulunmak için neler gereklidir? Yazınız.

16. Organ bağışında bulunmak için kaç yaşını doldurmuş olmak gerekmektedir?

16 () 18 ()

20 () 22 ()

25 ()

EK-1.(Devam) Anket Formu

17. Sizce hangi organlar bağışlanabilir?

- Böbrek () Kemik iliği ()
Karaciğer () Kalp ()
Kornea () Hepsi ()

18. Organ bağıışı için nerelere başvuracağınızı biliyor musunuz?

() Evet

() Hayır

Sorunuzun cevabı evet ise nereye başvuracağınızı yazınız.....

19. Organ bağıışı için kim ya da kimlerden izin alınmalı?

() Verici karar verecek yaşta /durumda ise yalnız kendisinin izni alınmalı

() Her durumda vericinin ve ailesinin izni birlikte alınmalı

() Diğer

20. Organ bağıışına ve nakline yönelik konulara derslerinizde yer verilmeli mi?

Evet () Hayır ()

21. Derslerinizde organ bağıışına ve nakline yönelik konulara yer verildiğini düşünüyor musunuz?

Evet () Hayır () Bilgim yok () Kısmen ()

22. Organ bağıışı ve nakli konusunda bilgi almak ister misiniz?

Evet () Hayır ()

23. Organ bağıışı ve nakli konusunda kimlerden bilgi almak isterseniz?

Doktor () Hemşire () Din Görevlisi () Hepsi ()

24. Organ bağıışında bulunmak ister misiniz? Nedenini açıklayınız.

25. Organ bağıışının önemli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

EK-2. İzinler

T.C.
BİNGÖL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 48605746-44-E.781822
Konu : Anket Uygulanması

11/01/2018

UŞAK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : a) 29/12/2017 tarihli ve 86508147-100/ sayılı yazınız.
b) 08/01/2018 tarihli ve 48605746-44-E.467726 sayılı Valilik Onayı.

İlgi (a) yazınız ekinde Üniversiteniz Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Seda TETİK'in "Ortaokul Öğrencilerinin Organ Bağışına Yönelik Görüşlerini Ortaya Çıkarmak" konulu anket çalışmasının ilimiz Cevdet Yılmaz Ortaokulu, 100. Yıl Ortaokulu ve Gözer Ortaokulu öğrencilerine uygulanmasına ilişkin talebi, ilgi (b) Makam Onayı ile uygun görülmüş olup Müdürlüğümüzce mühürlenmiş uygulanacak görüşme formlarının birer örneği kapalı zarf içerisinde ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve bilimsel veri toplamak amacıyla ekte gönderilen anket çalışmasının tamamlanmasından itibaren en geç 2 hafta içerisinde, CD'ye kayıtlı olarak bir örneğinin ilişikte gönderilen (Ek-1) formu ile birlikte Müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Cevat GÜN
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER:

- 1-Anket Formu (1 sayfa)
- 2-Araştırma Değerlendirme Formu (1 sayfa)
- 3-Valilik Onayı (1 adet)
- 4-Taahhütname Tutanağı Ek-1 Formu (1 adet)

İl Millî Eğitim Müdürlüğü/BİNGÖL
Web.Ad:bingol.meb.gov.tr
e-posta: bingolmem@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Suna DURSUN
Tel: (0426) 213 25 85
Faks: (0426) 213 48 47

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 9b15-5af4-3f1e-a7e4-f040 kodu ile teyit edilebilir.

EK-2.(Devam) İzinler

T.C.
BİNGÖL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 48605746-44-E.467726
Konu : Anket

08.01.2018

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) 07/03/2012 tarihli ve B.08.0.YET.00.20.00.0/3616 sayılı ve 2012/ 13 Nolu Genelge
b) 19/08/2016 tarihli ve 48605746-044-E.8916381 sayılı Valilik Onayı.
c) 29/12/2017 tarihli ve 86508147/100/ sayılı yazı

Uşak Üniversitesi Anabilim Dalı Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi Seda TETİK'in "Ortaokul Öğrencilerinin Organ Bağışına Yönelik Görüşlerini Ortaya Çıkarmak" konulu anket çalışmasının ilimiz Cevdet Yılmaz Ortaokulu, 100.Yıl Ortaokulu ve Gözer Ortaokulu öğrencilerine uygulanması ilgi (c) yazı ile talep edilmiş olup söz konusu anket çalışması ilgi (b) Valilik Onayı ile görevlendirilen Müdürlüğümüz "Araştırma Değerlendirme Komisyonu"na incelenmiş ve yapılan inceleme sonucunda ilgi (a) Genelge esaslarına aykırı olmadığı ekte sunulan Araştırma Değerlendirme Formu ile tespit edilmiştir.

Buna göre; bir nüshası ekte sunulmuş olan anket çalışmasının ilimiz Cevdet Yılmaz Ortaokulu, 100.Yıl Ortaokulu ve Gözer Ortaokulu öğrencilerine uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde; Olurlarınıza arz ederim.

Ömer Abdulaziz DÖĞER
Müdür a.
Şube Müdürü

EKLER:

- 1-Yazı ve Ekleri (6 Sayfa)
- 2-Anket Formu (1 Sayfa)
- 3-Araştırma Değerlendirme Formu (1 Sayfa)

OLUR
08.01.2018

Kadri ENGİN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

İl Millî Eğitim Müdürlüğü/BİNGÖL
Web.Ad:bingol.meb.gov.tr
e-posta: bingolmem@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Suna DURSUN
Tel: (0426) 213 25 85
Faks: (0426) 213 48 47

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 2b70-305a-3441-ba55-85d2 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : TETİK, Seda
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 08.10.1991 Uşak
Medeni hali : Evli
Telefon : 0506 811 24 44
e-mail : sedaaaisik@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Uşak Üniversitesi / Fen Bilimleri Eğitimi	
Lisans	Sakarya Üniversitesi/ Fen Bilgisi Öğretmenliği	2013
Lise	Uşak Anadolu Lisesi	2009

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2013-2017	Uşak	Öğretmen
2017-2018	Bingöl	Öğretmen

Yabancı Dil : İngilizce

Yayımlar :

Tetik, S., & Cebesoy, Ü. B. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Organ Bağışına ve Nakline Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science/Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 11(3), 486-506. doi:<http://dx.doi.org/10.30831/akueg.356798>

Hobiler : Kitap okuma, yüzme